

32

TUTKIMUS

Miten meillä menee?

Katsaus
suomalaisten
mielenmaisemaan

2023

E2 Tutkimuksen katsauksia 1/2023

Miten meillä menee? Katsaus suomalaisten mielenmaisemaan 2023

© E2 Tutkimus 2023

E2 Tutkimuksen työryhmä:

tutkimuspäällikkö VTT, dosentti **Ville Pitkänen**, Karina Jutila, Mari K. Niemi,
Mari Paljakka, Juho Rahkonen, Jenni Simonen, Tuija Väyrynen ja Roosa Veijola

ISBN (PDF) 978-952-5895-26-1

ISBN (painettu) 978-952-5895-25-4

ISSN 2814-9939

www.e2.fi

Graafinen suunnittelu: Susanna Mukkala

Taitto: Juha Rätty

Kansikuva: Kalle Saarinen on Unsplash

Silverprint ja pdf 2023

SISÄLLYS

SAATTEEKSI – MIKSI TÄMÄ TIETO ON TÄRKEÄÄ?	4
AINEISTOT	5
OSA 1: SUOMALAISTEN VOIMAVARAT	7
OSA 2: SUOMALAISTEN HUOLET	21
OSA 3: NÄKEMYKSET YHTEISKUNNAN REILUUDESTA.	45
LÄHTEET	68

Saatteeksi – miksi tämä tieto on tärkeää?

Millaiset ovat suomalaisten voimavarat jokapäiväisessä elämässä? Mikä ihmisiä huolettaa? Luotetaanko Suomeen edelleen, pidetäänkö yhteiskuntaa reiluna? Tässä katsauksessa pureudutaan näihin ja moniin muihin ajankohtaisiin kysymyksiin.

Miten meillä menee? Katsaus suomalaisten mielenmaiseen on E2 Tutkimuksen jokasyksyinen tilannekuva Suomesta. Palvelemme tällä tiedolla yrityselämän ja julkisen sektorin vaikuttajia ja yhteiskunnallista keskustelua.

Katsaus auttaa ennakoimaan ihmisten käyttäytymistä ja poimimaan signaalit, joita päättäjiä ei kannata ohittaa. Suomi pysyy vahvana ja kestää kriisejä, kun tieto havahduttaa jo silloin, kun kyse on vasta oireista, ei ongelmista.

Katsaus sisältää kolme osaa, joista kussakin on ensin tulosten esittely ja lopuksi tutkijoiden tulkintaa keskeisistä tuloksista.

Kiitän E2 Tutkimuksen monitieteistä työryhmää katsauksen toteutuksesta. Tutkimuspäällikkö, dosentti **Ville Pitkäsen** johdolla on tehty hyvää jälkeä ripeässä aikataulussa.

Helsingissä 23.10.2023

Karina Jutila
YTT, johtaja
E2 Tutkimus

Aineistot

Tämän vuosittain julkaistavan katsauksen on toteuttanut monitieteinen tutkimuslaitos E2 Tutkimus.

Suomalaisten asenteita kartoittavan kyselytutkimuksen aineisto kerättiin Dynatan internetpaneelissa, joka edustaa 18 vuotta täyttäneitä suomalaisia. Kysely tehtiin elokuun kahdella ensimmäisellä viikolla 2023, ja siihen vastasi reilu tuhat suomalaista (N=1070). Lisäksi katsauksessa hyödynnetään huhtikuun alussa 2023 kerättyä vastaavanlaista kyselyaineistoa (N=1026).

Aineistot on painotettu iän, sukupuolen ja asuinpaikan sekä puoluekannan mukaan väestö- ja vaalitulastoja vastaavaksi. Virhemarginaali on noin kolme prosenttiyksikköä molempiin suuntiin.

OSA 1

I. Suomalaisien voimavarat

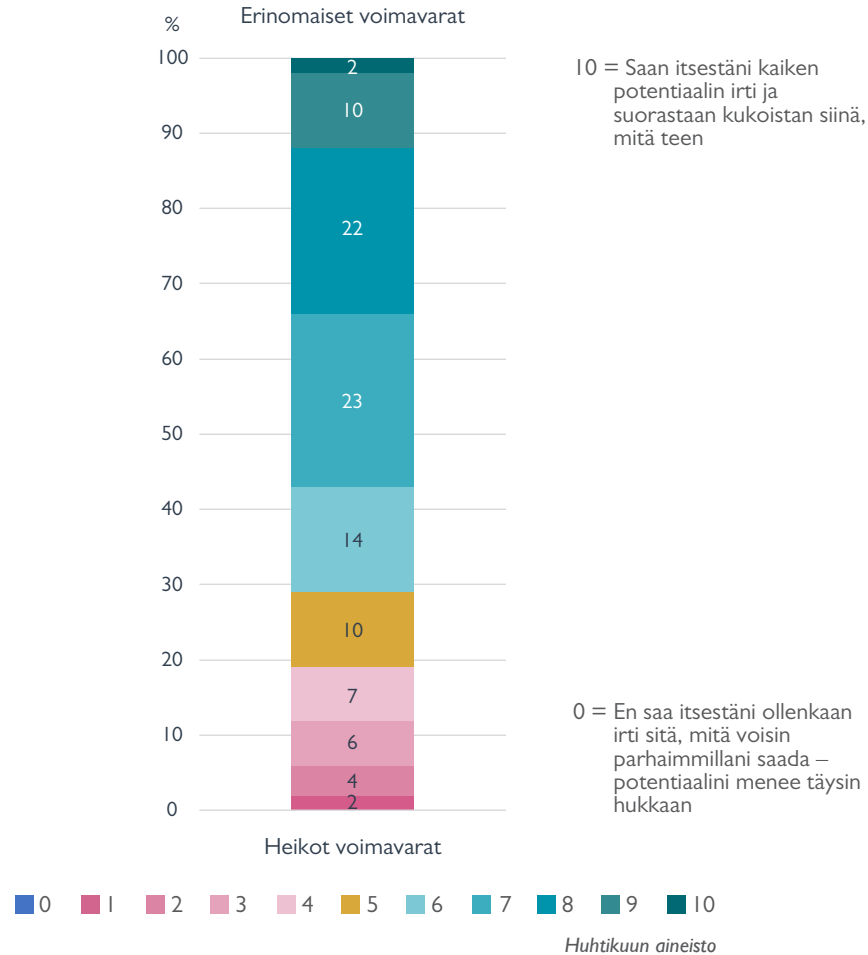
Tässä osiossa tarkastellaan, millaiseksi suomalaiset arvioivat henkilökohtaiset voimavaransa.

Lisäksi katsotaan, mitkä tekijät heikentävät voimavaroja ja miten suomalaiset arvioivat omaa kunnianhimoaan ja tavoitteellisuuttaan.

Lopuksi pohditaan, mitä tulokset voivat merkitä Suomelle.

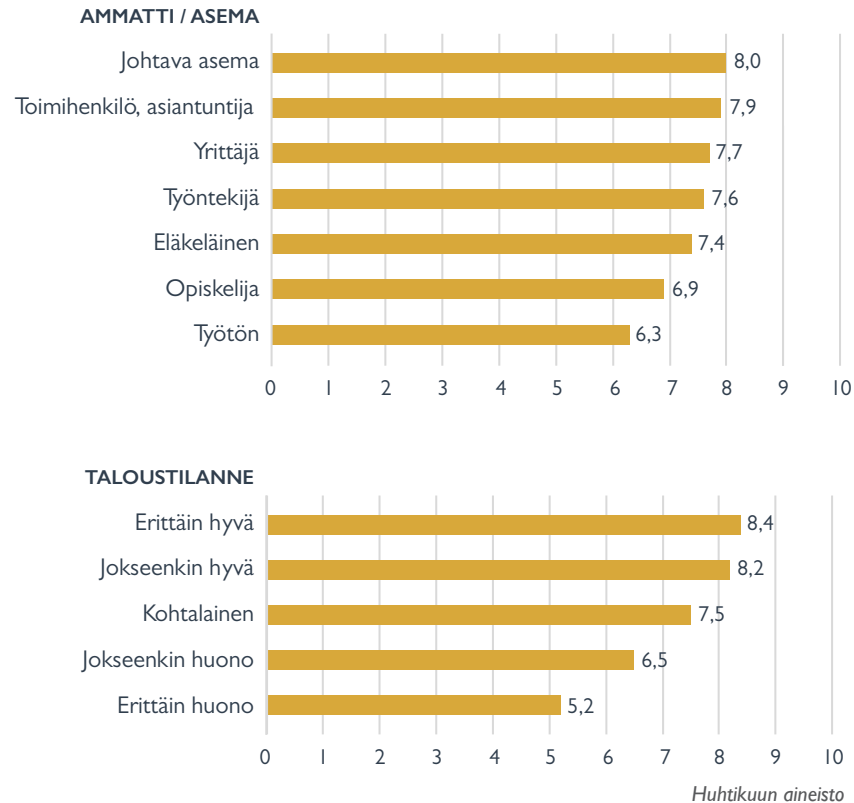
KUVIO 1. Millaiseksi arvioit henkilökohtaiset voimavarasi tällä hetkellä? Ajattele sitä asiaa, jota teet arjessasi pääasiassa. Arvioi asteikolla 0–10 (%).

Enemmistö suomalaisista arvioi voimavaransa hyväksi

**KUVIO 2. Millaiseksi arvioit henkilökohtaiset voimavarasi tällä hetkellä?
Ajattele sitä asiaa, jota teet arjessasi pääasiassa (aseman ja taloustilanteen
mukaan, keskiarvo asteikolla 0–10).**

Kuvio 1 osoittaa, että yleisesti ottaen suomalaiset arvioivat henkilökohtaiset voimavaransa varsin hyvin: kaksi kolmesta arvioi voimavarojensa olevan selvästi positiivisen puolella (arvot 6–10) ja peräti kolmasosa vastaajista on lähellä täyttä potentiaaliaan (arvot 8–10). Heikommaksi voimavaransa (arvot 0–4) arvioi vajaa viidennes (19 %) vastaajista ja vain harva (7 %) kokee potentiaalinsa menevän lähes täysin hukkaan (arvot 0–2).

Vaikka yleiskuva on hyvin myönteinen, lukumääräisesti henkilökohtaiset voimavaransa heikoksi arvioivia on kuitenkin paljon. Kyselyn kohdejoukko eli Suomen aikuisväestö on noin 4,3 miljoonaa henkilöä. Heistä 19 prosenttia eli reilu 800 000 suomalaista arvioi henkilökohtaiset voimavaransa pikemminkin heikoiksi kuin hyvin.

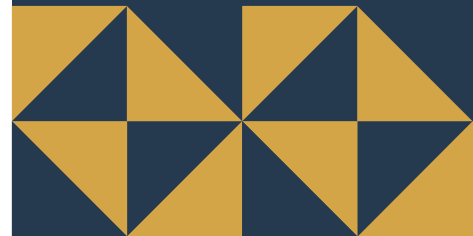
Voimavaroista kysyttäessä viitattiin asiaan, jota ihminen pääosin arjessaan tekee – valtaosa on todennäköisesti miettinyt työtään, opintojaan tai rooliaan perheessä. Sekä yhteiskunnan että yksilön

hyvän elämän kannalta olisi tärkeää, että nykyistä useampi kokisi voimavaransa hyvin ja pystyisi käyttämään täyden potentiaalinsa.

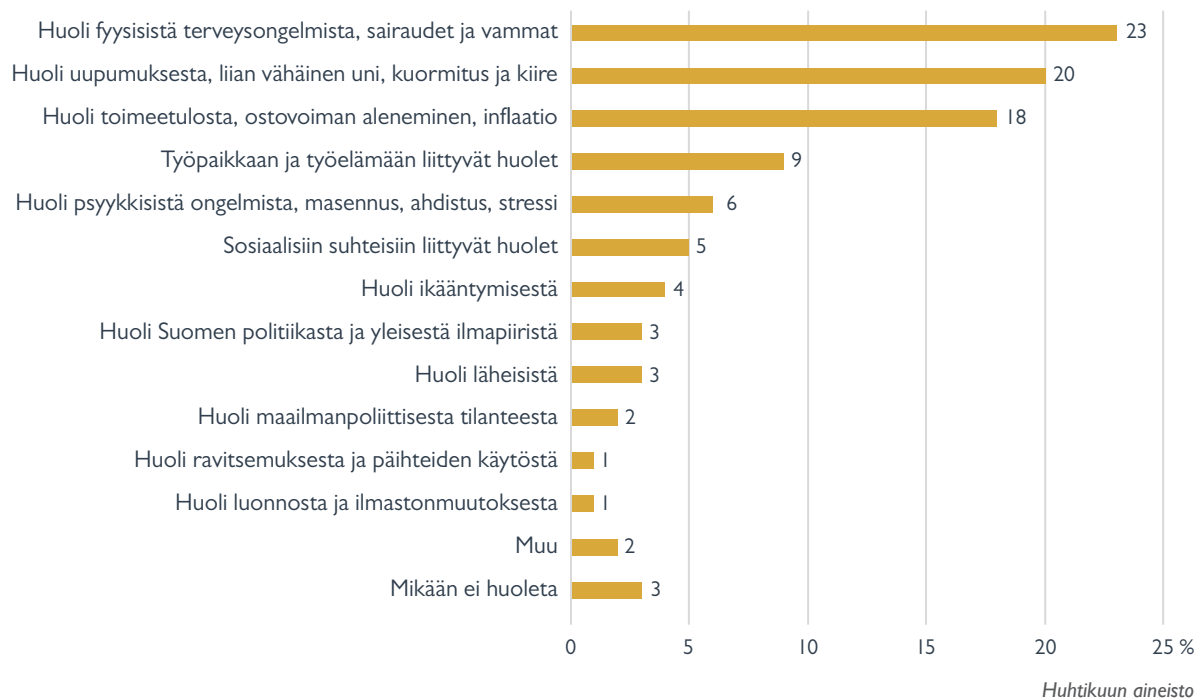
Tuloksia tulkittaessa on hyvä muistaa, että kyselyt tavoittavat melko huonosti kaikkein heikoimassa asemassa olevia. Näin ollen on oletettavaa, että todellisuudessa heikot voimavarat on vielä suuremmalla osalla suomalaisista kuin kuvio kertoo.

Kuviossa 2 on tarkasteltu ammatin/aseman sekä itsearvioitun taloudellisen tilanteen vaikutusta voimavaroihin. Kuvio osoittaa, että sosioekonominen asema vaikuttaa selvästi koettuihin voimavaroihin. Esimerkiksi johtavassa asemassa olevien ja työttömien henkilökohtaisissa voimavaroissa on suuria eroja. Itsearvioitu taloustilanne vaikuttaa vieläkin enemmän. Ne, jotka kokevat taloudellisen tilanteensa hyväksi, arvioivat omat voimavaransa huomattavasti useammin hyvin kuin ne, jotka arvioivat taloudellisen tilanteensa erittäin huonoksi.

Sadat tuhannet suomalaiset arvioivat henkilökohtaiset voimavaransa heikoiksi

KUVIO 3. Mitkä asiat heikentävät henkilökohtaisia voimavarojasi? Mainitse 1–3 ensimmäisenä mieleesi tulevaa asiaa (teemoitellut avovastaukset, %).

Tutkimuksessa kysyttiin avoimella kysymyksellä, mikä heikentää suomalaisten henkilökohtaisia voimavaroja. Vastaaaja sai siis kertoa asiasta omin sanoin. Avovastaukset teemoiteltiin 13 kategoriaan, joiden jakaumat on esitelty **kuviossa 3**.

Kuvio osoittaa, että suomalaisten voimavaroja heikentävät eniten sairaudet ja huolet fyysisistä terveysongelmista.

Joka viides (20 %) nimeää huolen uupumuksesta, kuormituksesta, liian vähäisestä unesta ja stressistä voimavarojaan heikentäväksi tekijäksi. Lisäksi noin kuusi prosenttia nimeää erikseen mielenterveyteen liittyvät asiat ja huolen psyykkisistä ongelmista.

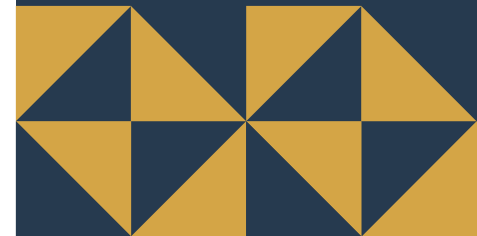
Yhteenlaskettuna siis yli neljännes suomalaisista nimeää voimavarojaan heikentäväksi tekijäksi erilaiset henkiseen kuormitukseen liittyvät asiat. Kelan tilastojen mukaan vuonna 2022 yli 6 miljoonaa sairauspäivärahopäivää liittyi mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöihin. Mielenterveyteen liittyvät syyt ovat selvästi yleisin sairauspäivärahan myöntöperuste. (Kela 2023.) E2 Tutkimuksen keväällä 2022 julkaisemassa *Nuorten hyvä elämä* -tutkimuksen lopuraportissa havaittiin, että omaan jaksamiseen ja

psyykkiseen hyvinvointiin liittyvät kysymykset ovat nuorten aikuisten yleisin huolenaihe (Eronen, Niskanen, Veijola & Simonen 2022).

Terveysteen liittyvien asioiden lisäksi myös talousvaikeudet verottavat suomalaisten voimavaroja. Edellä todettiin (kuvio 2), että voimavaransa keskimääräistä heikommaksi kokevat heikossa taloudellisessa tilanteessa olevat. Tulkinta saa tukea avoimista vastauksista. Lähes joka viides kirjoittaa toimeentulohuolien ja inflaation vaikutusten heikentävän voimavarojaan. Taloushuolet eivät siis tarkoita kansalaisten arjessa pelkästään pennin venyttämistä, vaan kokonaisvaltaisempaa kuormittumista ja heikentyneitä voimavaroja.

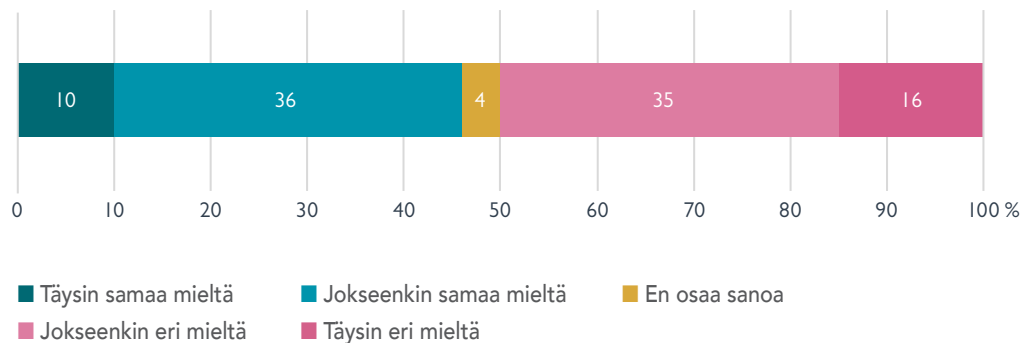
Noin joka kymmenes mainitsee työpaikkaan ja työelämään liittyvät huolet henkilökohtaisia voimavaroja heikentävänä tekijänä. Myönteinen tulkinta tuloksista on se, että useimmilla työpaikoilla asiat ovat pääsääntöisesti hyvin tai ainakaan ongelmat eivät heikennä ihmisten henkilökohtaisia voimavaroja. Toisaalta on myös mahdollista, että osa vastaajien raportoimasta fyysisestä ja henkisestä kuormituksesta on yhteydessä työhön.

Maailmantilanne ei heikennä suomalaisten henkilökohtaisia voimavaroja, mutta terveyteen ja kuormitukseen liittyvät tekijät heikentävät

Millainen draivi suomalaisilla on?

KUVIO 4. Olen kunnianhimoinen ja asetan jatkuvasti itselleni uusia tavoitteita (%).

Huhtikuun aineisto

Kuten **kuvio 4** osoittaa, vajaa puolet suomalaisista on samaa mieltä väittämästä ”Olen kunnianhimoinen ja asetan itselleni jatkuvasti uusia tavoitteita”. Reilu puolet on toista mieltä.

Sukupuolten väliset erot ovat vähäisiä, mutta ikä vaikuttaa: nuoret ovat väittämästä samaa mieltä keskimääräistä useammin ja kunnianhimon taso laskee ikävuosien karttuessa. Alle 25-vuotiaista väittämän kanssa jokseenkin tai täysin samaa mieltä on 58 prosenttia, yli 65 vuotiaista 39 prosenttia. Kunnianhimoa ja tavoitteellisuutta on siis kaikissa ikäryhmissä, mutta erityisesti nuorissa.

Tulokset ovat linjassa aiempien tutkimusten kanssa. E2 Tutkimuksen ja Suomen kulttuurirahaston 2018 toteuttamassa arvo- ja identiteettitutkimuksessa kysyttiin erilaisten arvojen tärkeydestä suomalaisille. Alle 30-vuotiaat pitivät kunnianhimoa ja menestystä itselleen tärkeänä arvona keskimääräistä useammin. (E2 Tutkimus & Suomen Kulttuurirahasto 2018.)

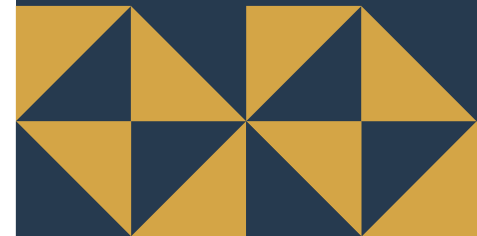
Menestys ja kunnianhimo kiinnittyvät ajatuksesta työhönsä, mutta tästä ei välttämättä ole kysymys. Työelämän sukupolvet -tutkimuksessa (Simonen, Heikkilä & Westinen 2021) tarkasteltiin, mitä eri sukupolvet pitävät työelämässä tärkeänä.

Kokonaisuudessaan nuorten ja keski-ikäisten työelämässä arvostamat asiat ovat yllättävän samankaltaisia. Nuoret painottivat hieman enemmän sitä, että työn täytyy olla arvojen mukaista, keski-ikäiset esimerkiksi työn tarjoamia haasteita. Tämän perusteella nuorten kunnianhimo voi työn ohella kiinnittyä myös opintoihin, harrastuksiin ja vapaa-aikaan.

Ammattiaseman perusteella muista erottuvat toimihenkilöt ja asiantuntijat sekä johtavassa asemassa työskentelevät. Näissä ryhmissä väittämän kanssa samaa mieltä on selvä enemmistö, yli kaksi kolmesta. Työntekijöistä väittämän kanssa samaa mieltä on noin puolet. Myös koulutus vaikuttaa: yliopistotutkinnon suorittaneista väittämään yhtyy 60 prosenttia, ammattikorkeakoulun käyneistä 48 prosenttia, ammattikoulun suorittaneista 40 prosenttia ja peruskoulun käyneistä 31 prosenttia.

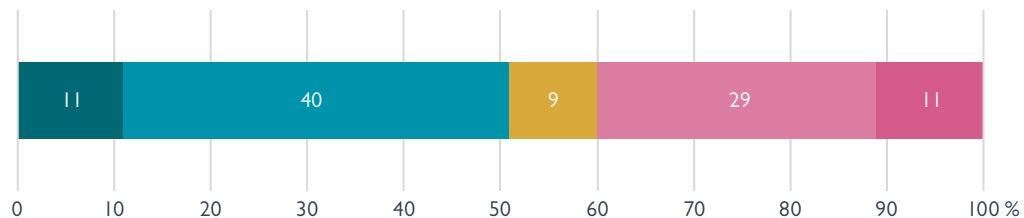
Myös tulotaso näkyy tuloksissa. Väittämän kanssa samaa mieltä olevien osuus nousee lineaarisesti tulojen kanssa: kunnianhimoa ja tavoitteellisuutta on keskimääräistä useammin ylimmissä tuloluokissa. Yli 5000 euroa tienaavista väittämän kanssa samaa mieltä on 77 prosenttia, alle 1500 euroa tienaavista 36 prosenttia.

Nuorilla on eniten kunnianhimoa ja tavoitteellisuutta

**Tahdin
hiljentäminen
houkuttaa
yllättävän monia**

**KUVIO 5. Pysin parantamaan elämänlaatuani
työntekoa ja kulutusta vähentämällä (%).**

■ Täysin samaa mieltä ■ Jokseenkin samaa mieltä ■ En osaa sanoa
■ Jokseenkin eri mieltä ■ Täysin eri mieltä

Huhtikuun aineisto

Kuviossa 5 tarkastellaan suomalaisten ajatuksia ”downshiftaamisesta”: kuinka moni pyrkii parantamaan elämänlaatuaan työntekoa ja kulutusta vähentämällä. Noin puolet suomalaisista on väittämän kanssa jokseenkin tai täysin samaa mieltä ja 40 prosenttia on eri mieltä.

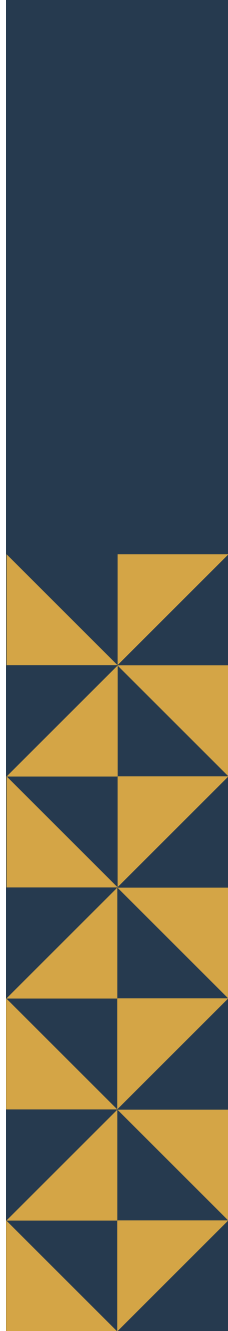
Sukupuolten väliset erot ovat melko pieniä. Ikäryhmien tarkastelussa muista erottuvat 45–54-vuotiaat. Heistä hieman keskimääräistä useampi ei ole oikeissa vähentää työntekoa tai kulutusta. Kenties tämän ikäryhmän edustajilla ruuhkavuodet alkavat helpottaa ja urakehitys on sellaisessa vaiheessa, että työnteko maittaa erityisen hyvin. Yli 55-vuotiaista vauhdin hiljentämistä ajattelee jo selvä enemmistö ja yli 65-vuotiaista kaksi kolmesta.

Ammattitausta, koulutus ja tulotaso vaikuttavat haluun hiljentää tahtia melko vähän. Puoluekannan mukaan tarkasteltuna vihreiden kannattajat eroavat hieman muiden puolueiden kannattajista. Heistä peräti 21 prosenttia on väittämästä täysin samaa mieltä, kun keskimäärin näin ajattelee noin 11 prosenttia suomalaisista. Oletettavaa on, että vihreiden kannattajia on puhutellut erityisesti ajatus kulutuksen vähentämisestä. Muilta osin puolueiden väliset erot ovat melko pieniä.

Myös moni kunnianhimoinen ja tavoitteellinen miettii tahdin hiljentämistä

Lisäksi taustamuuttujien tarkastelu osoittaa, etteivät kunnianhimo ja tavoitteellisuus (kuvio 4) ja tahdin hiljentäminen (kuvio 5) ole ihmisten mielissä vastakkaisia tavoitteita. Yli puolet niistä, jotka olivat täysin tai jokseenkin samaa mieltä kunnianhimoa ja tavoitteellisuutta koskevasta väittämästä, ovat täysin tai jokseenkin samaa mieltä myös tahdin hiljentämistä koskevasta väittämästä.

Vastauksia voi tulkita niin, että kunnianhimo ja tavoitteellisuus voivat liittyä myös työelämän ulkopuolisiin asioihin. Toisaalta tulokset voivat kertoa siitä, ettei tavoitteellisuuden nähdä ylipäättään olevan ristiriidassa työnteon ja kulutuksen keventämisen kanssa. Ihminen voi olla työssään erittäin kunnianhimoinen, mutta samalla pohtia yleisemmin omaan elämänlaatuunsa liittyviä kysymyksiä ja sitä, mitä tulevaisuudessa tekee. Toisaalta on mahdollista, että tavoitteellisuus ja kunnianhimo suuntautuvat myös muuhun kuin työhön – esimerkiksi yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen tai vakavasti otettuun harrastukseen.

Mihin pitäisi havahtua?

Tulkintoja tuloksista:

1. Sadat tuhannet suomalaiset arvioivat henkilökohtaiset voimavaransa heikoiksi

Yleiskuva suomalaisten henkilökohtaisista voimavaroista on myönteinen, mutta lukumääräisesti voimavaransa heikoksi arvioivia on paljon. Kyselyn perusteella aikuisväestöstä 19 prosenttia eli reilu 800 000 suomalaista arvioi voimavaransa pikemminkin heikoiksi kuin hyväiksi. Ne, jotka kokevat taloudellisen tilanteensa huonoksi, arvioivat myös henkilökohtaiset voimavaransa keskimääräistä useammin huonoiksi ja päinvastoin.

Tilanne on erittäin hankala, kun rinnalle otetaan Suomen väestökehityksen ja valtion velkaantumisen kaltaiset ongelmat. Riski on, että voimavaroiltaan ja taloustilanteeltaan huonossa asemassa olevat ihmiset ovat julkisten toimenpiteiden kohteita ilman, että heidän henkilökohtaiset voimavaransa vahvistuvat samalla. Tämä voi johtaa entistä rajumpiin kokemuksiin yhteiskunnan epäreiludesta, kärjistää väestöryhmien välisiä jakolinjoja, heikentää yritysten menestymismahdollisuuksia ja pahimmillaan heijastua yhteiskunnan kriisinkestävyyteen. Päätösten legitimitettiin ja yhteiskunnan vakauden kannalta on tärkeää, että päät-

täjät osoittavat ymmärrystä eri elämäntilanteissa olevia kohtaan ja yhteiskunnan kaikilla tasoilla tuetaan ihmisten kykyä käyttää potentiaaliaan. Kaikilta osin kyse ei ole järjestelmätason asioista, vaan siitä, miten yksilö kohdataan työpaikalla, koulussa, perheessä, harrastuksissa tai palveluissa.

2. Maailmantilanne ei heikennä suomalaisten henkilökohtaisia voimavaroja

Terveysteen, kiireeseen ja kuormitukseen liittyvät tekijät sekä huoli toimeentulosta heikentävät eniten suomalaisten henkilökohtaisia voimavaroja. Ilmeisesti ihmiset ottavat etäisyyttä kriisiuutisiin ja kansainvälisiin ongelmiin niin, että ne eivät syö liikaa omia voimavaroja. Yhteiskunnan toimintakyvyn kannalta tämä on tarpeellinen tieto. Voimavaroja heikentävät tekijät ovat luonteeltaan yksityisiä elämän perusasioita, joihin etäisyyden ottaminen voi olla vaikeaa. Oma tilanne voi ahdistaa jatkuvasti. Toisaalta henkilökohtaisia voimavaroja vievät tekijät ovat tunnistettavissa ja siten ainakin periaatteessa myös korjattavissa.

3. Nuorilla on eniten kunnianhimoa ja tavoitteellisuutta

Alle 25-vuotiaista liki 60 prosenttia arvioi olevansa kunnianhimoisia ja asettavansa itselleen jatkuvasti uusia tavoitteita. Kunnianhimon taso laskee ikävuosien karttuessa. Tulos yhdistyy elämänvaiheeseen: nuorena rakennetaan aktiivisesti omaa tulevaisuutta. Toisaalta kunnianhmoon ja haluun edetä elämässä liittyvät myös uupumisen ongelmat. Tavoitteellisuuden rinnalla on toinen ilmiö: tahdin hiljentäminen houkuttaa noin puolta suomalaisesta aikuisväestöstä. Ajatukset tahdin hiljentämisestä kertovat arvoista, mutta kun tulokseen yhdistetään tieto, että sadat tuhannet ihmiset kokevat voimavaransa heikoiksi, on aiheellista kysyä, riittääkö ihmisten toimeliaisuus ylläpitämään menestystä Suomea.

OSA 2

2. Suomalaisien huolet

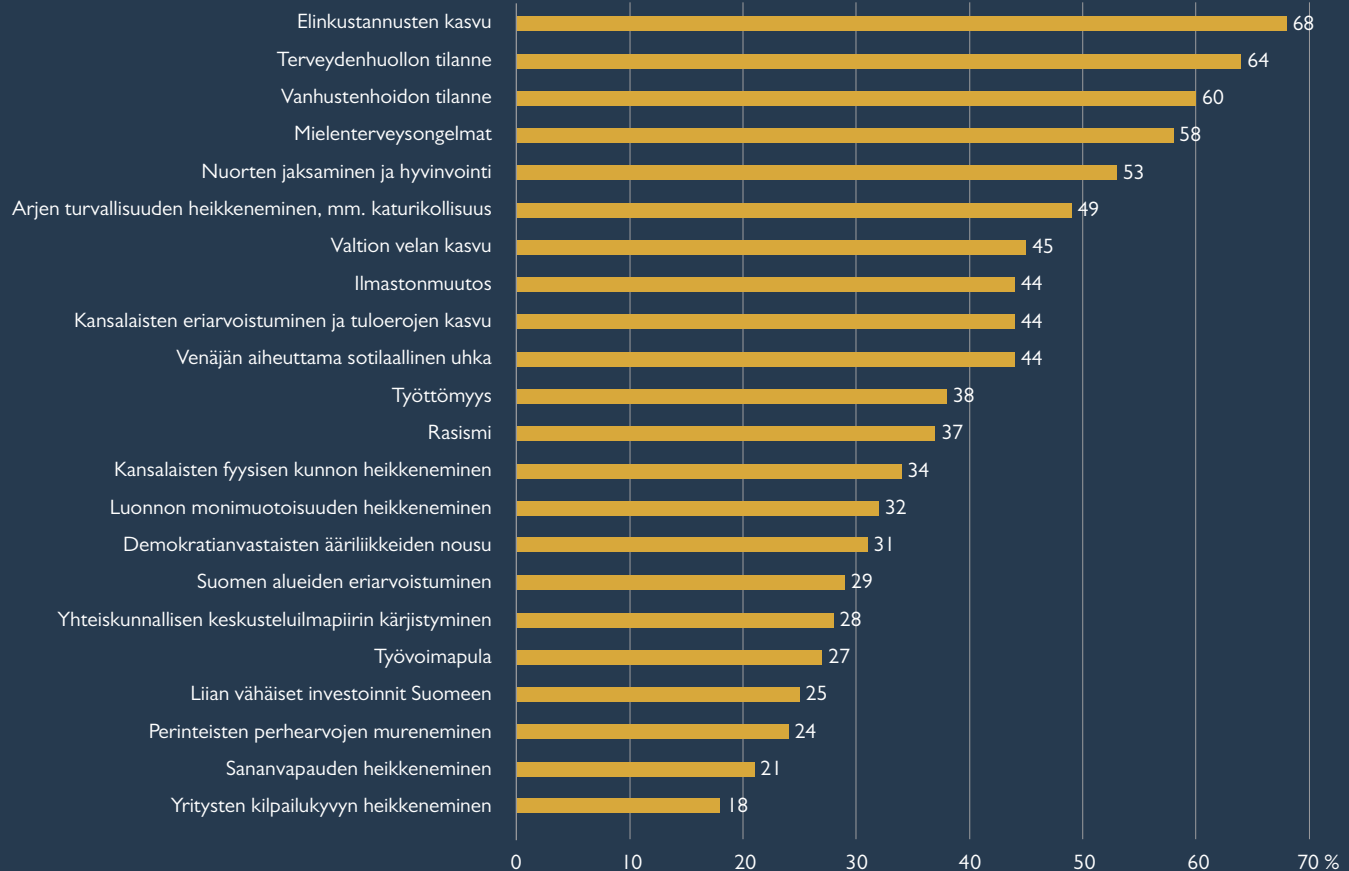
Tässä osiossa tarkastellaan, mitkä asiat yhteiskunnassamme huolestuttavat suomalaisia.

Lisäksi katsotaan, missä yhteiskunnallisissa kehityskuluissa suomalaiset näkevät uhkia ja mahdollisuuksia.

Lopuksi pohditaan, mitä tulokset voivat merkitä Suomelle.

KUVIO 6. Mitkä asiat huolestuttavat sinua suomalaisessa yhteiskunnassa? Valitse seuraavista ne asiat, joihin Suomen poliitikkojen ja muiden päättäjien pitäisi nyt aivan erityisesti vaikuttaa (%).

Elokuun aineisto

Kuten **kuvio 6** osoittaa, elinkustannusten kasvu (68 %) on selvästi yleisin suomalaisia huolestuttava asia. Energian ja ruuan hinnan nousu on taittunut, mutta monien elintarvikkeiden ja kulutustavaroiden hintataso on edelleen korkea vuoden takaiseen verrattuna. Tällä hetkellä inflaatiota kiihdyttää erityisesti asumisen kustannusten nousu.

Inflaation vaikutuksia on vaikea välttää. Kysymme asiaa myös erillisellä väittämällä, ja valtaosa suomalaisista (82 %) pelkää inflaation heikentävän merkittävästi taloudellista hyvinvointiaan.

Toinen suomalaisten jakama huoli liittyy ihmisten hyvinvointiin ja sitä tukeviin palveluihin. Enemmistö on huolissaan terveydenhuollon tilanteesta (64 %), vanhustenhoidosta (60 %), mielenterveysongelmista (58 %) sekä nuorten jaksamisesta ja hyvinvoinnista (53 %). Suomalaiset kantavat siis huolta sekä ihmisten hyvinvoinnista että alan palveluista samaan aikaan, kun julkisen talouden tilan ja työvoimapulan seurauksena palvelut ovat vasta murroksen edessä. Muutoksen kokoluokkaa kuvaa se, että arvioiden mukaan joka kolmas kuntien omistama sote-kiinteistö on jäämässä tyhjilleen (Talouselämä 2023), kun niukkoja resursseja suunnataan uudelleen ja priorisoidaan.

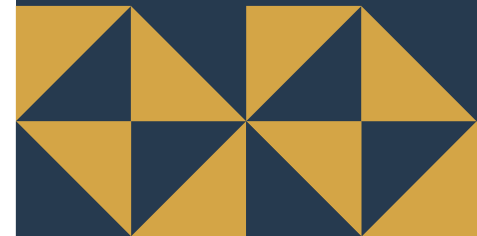
Kolmas suomalaisia huolestuttava asiakokonaisuus on arjen turvallisuus. Lähes puolet (49 %) suo-

malaisista on huolissaan arjen turvallisuuden heikkenemisestä. Tulosta voivat selittää monet tekijät. Huolen taustalla voivat olla keskustelu katujengeistä sekä nuorten väkivaltarikollisuus, joka on tilastojen mukaan ollut nousussa viime vuosina (Haapakangas & Kaakinen 2023). Pidemmän aikavälin tarkastelussa nuorten rikollisuus on kuitenkin edelleen huomattavasti alhaisemmalla tasolla kuin vuosituhannen alussa (Valtavaara 2023).

Arjen turvattomuutta voivat aiheuttaa myös esimerkiksi puutteet asumisessa ja liikennepalveluissa, yhteisöllisyyden vähentyminen ja yksinäisyys sekä vaikeat perhetilanteet ja lähisuhdeväkivalta. Palvelu-

Suomalaisista 82 prosenttia pelkää inflaation (esim. polttoaineen, ruuan ja palvelujen hintojen nousun) heikentävän merkittävästi taloudellista hyvinvointiaan.
– *Elokuun aineisto*

Suomalaisten huolilistan kärjessä ovat elinkustannusten nousu ja hyvinvoinnin rapautuminen

**Ukrainan sota
huolettaa
suomalaisia
edelleen, mutta
tilanne vaikuttaa
arkipäiväistyneen**

jen karsinta näkyy turvattuutena esimerkiksi yksin asuvien vanhusten elämässä. Myös rasismi ja syrjintä voivat lisätä kokemusta arjen turvattuudesta.

E2 Tutkimuksen keväällä 2023 toteuttamassa kyselyssä suomalaisista 54 prosenttia oli huolissaan kansainvälisistä konflikteista ja sodista. Lisäksi peräti 72 prosenttia piti turvattuutta tärkeimpänä arvona, jonka varaan Suomea pitäisi rakentaa. Mikään muu vaihtoehto ei saanut kyselyssä yhtä paljon mainintoja.

Elokuussa 2023 hieman alle puolet (44 %) on huolissaan Venäjän aiheuttamasta sotilaallisesta uhasta. Huoli on edelleen verrattain korkea, mutta Ukrainan sodan jatkuminen ja tilanteen ”arkipäiväistyminen” ovat luultavasti jossain määrin heikentäneet Venäjään kohdistuvaa akuuttia huolta. Moni suomalainen allekirjoittaa myös arvion, että Nato-jäsenyys vahvistaa turvattuutta ja antaa turvaa muuttuneessa toimintaympäristössä.

Sota on kuitenkin edelleen suomalaisten mielissä. Kysyimme vastaajilta avoimella kysymyksellä, mikä on suurin vastaajaa koskettava yhteiskunnallinen muutos tällä hetkellä. Noin kuusi prosenttia vastaajista nimesi Venäjän hyökkäyksen Ukrainaun.

Valtion velasta on huolissaan 45 prosenttia suomalaisista. Vastaava osuus (44 %) on huolissaan kan-

***”Ukrainan sota ja sen vaikutukset Suomeen tuntuvat vaikuttavan vähän kaikkeen tällä hetkellä, ei vähiten omaan mielialaan.”
– Kyselyn avovastaus***

**Suomalaisista 72 prosenttia pitää turvattuutta tärkeimpänä arvona, jonka varaan Suomea pitäisi rakentaa.
– Huhtikuun aineisto**

salaisten eriarvoistumisesta ja tuloerojen kasvusta. Pienituloiset ovat selvästi muita useammin huolissaan eriarvoistumisesta. Alle 2 500 euroa tienaavista huolta kantaa yli puolet, yli 3 500 euroa tienaavista vain noin neljännes.

Alimpana huolilistalla ovat työvoimapula, liian vähäiset investoinnit Suomeen ja yritysten kilpailukyvyn heikkeneminen. Ne huolestuttavat enimmillään neljänneistä suomalaisista. Muita useammin näistä asioista huolta kantavat yrittäjät, ylemmät toimihenkilöt sekä johtavassa asemassa työskentelevät.

Vaikka yritysten ja kansantalouden tilanne ei nousekaan suomalaisten huolilistan kärkeen, suuri

Suomalaisista 78 prosenttia ajattelee, että Suomen kansantalouden kehitys on riippuvainen yritysten menestyksestä.
– *Huhtikuun aineisto*

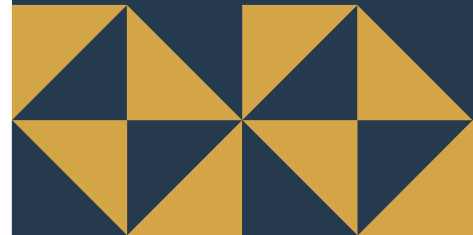
”Olen huolissaan köyhistä, vähätuloisista perheistä, huonossa asemassa olevista ihmisistä sekä vähäpalkkaisista työntekijöistä. Sosiaaliset palvelut myös huolettavat.”

– *Kyselyn avovastaus*

enemmistö kuitenkin arvioi, että yritysten merkitys Suomen kansantaloudelle on ratkaiseva. Kansantalouden ja yritysten toimintaedellytysten sijainti huolilistalla ei siis kerro siitä, etteivätkö suomalaiset tunnista talouden riippuvuussuhteita. Tulos kertoo enemmänkin siitä, että suurin huoli kohdistuu henkilökohtaista elämää lähelle tuleviin, omaan ja läheisten hyvinvointiin suoraan vaikuttaviin asioihin.

Myös ilmastonmuutos (44 %) ja luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen (32 %) huolestuttavat monia. Aiemmissa kyselytutkimuksissa on havaittu, että ilmastonmuutosta kohtaan tunnettu huoli heikentyy, kun taloudessa on laskusuhdanne. Talouden näkyvä ei näytä olennaisesti vähentäneen suomalaisten ilmastonmuutoshuolta.

Eriarvoistuminen huolestuttaa erityisesti pienituloisia

TAULUKKO I. Mitkä asiat huolestuttavat sinua suomalaisessa yhteiskunnassa? Valitse seuraavista ne asiat, joihin Suomen poliitikkojen ja muiden päättäjien pitäisi nyt aivan erityisesti vaikuttaa (sukupuolen mukaan, %).

	Mies	Nainen	KAIKKI
Elinkustannusten kasvu	66	70	68
Terveystilanteen tilanne	57	71	64
Vanhustenhoidon tilanne	53	67	60
Mielenterveysongelmat	48	66	58
Nuorten jaksaminen ja hyvinvointi	45	60	53
Arjen turvallisuuden heikkeneminen, mm. katurikollisuus	48	51	49
Valtion velan kasvu	46	45	45
Ilmastonmuutos	39	49	44
Kansalaisten eriarvoistuminen ja tuloerojen kasvu	37	50	44
Venäjän aiheuttama sotilaallinen uhka	42	47	44
Työttömyys	37	38	38
Rasismi	35	38	37
Kansalaisten fyysisen kunnon heikkeneminen	34	33	34
Luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen	29	35	32
Demokratianvastaisten ääri liikkeiden nousu	29	32	31
Suomen alueiden eriarvoistuminen	29	29	29
Yhteiskunnallisen keskusteluilmapiiirin kärjistymisen	28	27	28
Työvoimapula	26	28	27
Liian vähäiset investoinnit Suomeen	31	20	25
Perinteisten perhearvojen mureneminen	26	21	24
Sananvapauden heikkeneminen	25	18	21
Yritysten kilpailukykyyn heikkeneminen	20	15	18

Elokuun aineisto

Kuten **taulukko I** osoittaa, miesten ja naisten huolilista on hyvin samankaltainen, mutta naiset ovat kyselyn perusteella miehiä hieman useammin huolissaan lähes kaikista listatuista asioista.

Sukupuolten väliset huolierot näkyvät erityisesti terveydenhuollon ja vanhustenhoidon tilanteessa, mielenterveysongelmissa sekä nuorten jaksamisessa ja hyvinvoinnissa, kansalaisten eriarvoistumisessa ja tuloerojen kasvussa. Ne huolestuttavat selvästi useammin naisia kuin miehiä. Naiset siis kantavat selvästi miehiä useammin huolta hyvinvoinnin ja hyvinvointipalveluiden rapautumisesta.

Sen sijaan harvat asiat huolestuttavat miehiä useammin kuin naisia. Vajaa kolmannes miehistä on huolissaan liian vähäisistä investoinneista Suomeen, naisista noin viidennes. Lisäksi miehet ovat naisia useammin huolissaan yritysten kilpailukyyn heikkenemisestä.

Tulokset eivät ole yllättäviä, kun niitä peilaetaan aiempiin arvo- ja asennetutkimuksiin. Aiemmat tutkimukset kertovat miesten olevan naisia talousorientoituneempia. Naiset puolestaan painottavat hieman miehiä useammin hyvinvointiin liittyviä asioita (EVAn arvopankki 2023).

Miehet ovat hieman naisia useammin huolissaan perinteisten perhearvojen murenemisesta ja sanan-

Naisilla on enemmän huolia kuin miehillä – tai he ovat ainakin valmiimpia kertomaan niistä

vapauden heikkenemisestä. Erot eivät kuitenkaan ole suuria. Tuloksessa näkyy lähinnä se, että miehet ovat hieman arvokonservatiivisempia kuin naiset.

Myös kansainvälisesti naisten on tunnistettu raportoivan kyselyissä huolia miehiä enemmän. Tämä voi liittyä heidän konkreettisiin elämäntilanteisiinsa, esimerkiksi lähimmäisistä kannettuun arjen vastuuseen ja miehiä alhaisempaan tulotason, mikä voi lisätä arjen epävarmuutta. Eroa on kuitenkin selitetty myös sukupuoliin liittyvillä kulttuurisilla odotuksilla. Naisilta on perinteisesti odotettu miehiä enemmän vastuun kantamista lähimmäisistä, ja naisille huolien ilmaiseminen on ollut sallitumpaa. (Robichaud ym. 2003, ks. myös van der Vegt & Kleinberg 2020; Saad & Lyons 2005.)

TAULUKKO 2. Mitkä asiat huolestuttavat sinua suomalaisessa yhteiskunnassa? Valitse seuraavista ne asiat, joihin Suomen poliitikkojen ja muiden päättäjien pitäisi nyt aivan erityisesti vaikuttaa (ikäryhmittäin, %).

	18–24	25–34	35–44	45–54	55–64	65+	KAIKKI
Elinkustannusten kasvu	54	75	68	69	73	63	68
Terveystilanteen tilanne	51	54	65	64	72	74	64
Vanhustenhoidon tilanne	45	43	58	63	69	75	60
Mielenterveysongelmat	66	63	61	60	54	46	58
Nuorten jaksaminen ja hyvinvointi	65	48	58	53	49	47	53
Arjen turvallisuuden heikkeneminen, mm. katurikollisuus	45	48	43	51	55	53	49
Valtion velan kasvu	34	44	42	43	52	54	45
Ilmastonmuutos	44	41	40	42	48	49	44
Kansalaisten eriarvoistuminen ja tuloerojen kasvu	26	41	45	43	48	51	44
Venäjän aiheuttama sotilaallinen uhka	32	35	40	43	56	55	44
Työttömyys	40	42	36	41	34	35	38
Rasismi	47	35	32	32	36	41	37
Kansalaisten fyysisen kunnon heikkeneminen	25	30	31	33	36	42	34
Luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen	24	27	36	34	36	33	32
Demokratianvastaisten ääriliikkeiden nousu	17	24	26	28	42	41	31
Suomen alueiden eriarvoistuminen	20	24	21	28	34	42	29
Yhteiskunnallisen keskusteluilmapiiirin kärjistyminen	18	24	28	28	30	33	28
Työvoimapula	37	25	24	27	21	33	27
Liian vähäiset investoinnit Suomeen	23	23	22	26	29	27	25
Perinteisten perhearvojen mureneminen	23	15	22	21	26	34	24
Sananvapauden heikkeneminen	21	23	21	30	19	15	21
Yritysten kilpailukykyyn heikkeneminen	17	17	16	17	19	20	18

Elokuun aineisto

Taulukko 2 osoittaa, että eri ikäryhmien huolissa on huomattavia eroja. Nuoret aikuiset kantavat ylipäättään huolta harvemmista asioista kuin vanhemmat ikäpolvet. Huolitaakka vaikuttaa siis kasvavan iän mukana.

Alle 25-vuotiaiden suomalaisten kärkihuolenaiheita ovat mielenterveysongelmat sekä nuorten jaksaminen ja hyvinvointi. Yli 55-vuotiaat kantavat näistä huolta hieman muita harvemmin. Huoli on ymmärrettävä, sillä tuoreiden tutkimusten mukaan yhä useampi nuori on saanut mielenterveysdiagnosin koronapandemian jälkeen. Laajan rekisteritutkimuksen mukaan (Gyllenberg ym. 2023) diagnoosit yleistyivät erityisesti alueilla, jossa koronarajoitukset olivat tiukemmat kuin muualla. Nuoret maksavat kovaa hintaa takavuosien ratkaisuksista.

Mielenkiintoista on, että alle 25-vuotiaat ovat selvästi muita harvemmin huolissaan kansalaisten eriarvoistumisesta ja tuloerojen kasvusta. Vaikka viime aikoina julkisuudessa on keskusteltu runsaasti opiskelijoiden toimeentulosta hallituksen kaavailemien etuusheikkennysten yhteydessä, yleisellä tasolla nuoret eivät vaikuta olevan erityisen huolestuneita yhteiskunnan eriarvoistumisesta.

Huoli elinkustannusten noususta on yleisintä 25–34-vuotiaiden sekä 55–64-vuotiaiden ikäryhmissä.

Nuoria huolettaa mielenterveys ja jaksaminen, yli 55-vuotiaita terveydenhuollon ja vanhustenhoidon tilanne

25–34-vuotiaille se on ylivoimaisesti yleisin huoli. Tulos voi kertoa siitä, että nuorille aikuisille inflaatio ja kulutusmahdollisuuksien heikentyminen merkitsevät keskimääräistä suurempia elämäntavallisia muutoksia. Aiemmissa talouskriiseissä nuorten aikuisten taloudet joutuivat tinkimään menoistaan muita työikäisiä kotitalouksia enemmän (ks. esim. Ylitalo 2009).

Huolet terveydenhuollosta ja vanhusten hoidosta painottuvat eniten yli 55-vuotiaissa. Tulosta voi selittää se, että keski-ikässä nämä asiat tulevat lähelle omien vanhempien ikääntymisen ja heidän palvelutarpeensa kasvun myötä. Iän karttuessa sairastavuus sekä terveys- ja hoivapalveluiden kysyntä lisääntyvät.

Rasismi huolestuttaa muita useammin alle 25-vuotiaita

Rasismi huolestuttaa muita useammin alle 25-vuotiaita. Huoli demokratian vastaisten ääriliikkeiden noususta sen sijaan yleistyy iän mukana. Alle 25-vuotiaista 17 prosenttia on huolissaan ääriliikkeistä, yli 65-vuotiaista 41 prosenttia.

Ilmastonmuutoksen kohdalla ikäryhmien väliset erot ovat vähäisiä – huolta kannetaan jopa hieman useammin vanhemmissa ikäryhmissä. Vaikka julkisessa keskustelussa nostetaan usein esiin nuorten huoli ilmastonmuutoksesta, tutkimusten perusteella huolta kannetaan kaikissa ikäryhmissä. Toisaalta ilmastoasioihin välinpitämättömämmin suhtautuvia löytyy runsaasti myös nuoremmista ikäryhmistä. (ks. Lehtonen, Niemi, Perälä, Pitkänen & Westinen 2020).

Venäjänsä aiheuttamasta sotilaallisesta uhasta kantavat huolta erityisesti yli 55-vuotiaat. Heistä näin kokee selvästi yli puolet, alle 25-vuotiaista vain vajaa kolmannes. Ulkoiseen turvallisuuteen liittyvät huolet vaikuttaisivat siis kuormittavan erityisesti vanhempia sukupolvia. Vastaava ikäryhmien välinen painotusero oli havaittavissa myös E2 Tutkimuksen keväällä 2023 keräämässä aineistossa, joskaan ikäryhmien väliset erot eivät olleet aivan yhtä suuria. Vaikuttaakin siltä, että Ukrainan sota on arkipäiväistynyt erityisesti nuoremmissa ikäryhmissä, mutta vanhemmissa ikäryhmissä epävakaata turvallisuustilannetta huolestuttaa yhä selvästi.

Alueiden eriarvoistuminen huolestuttaa erityisesti eläkeikäisiä. Yli 65-vuotiaista näin kertoo yli 40 prosenttia, alle 25-vuotiaista vain 20 prosenttia. Alueiden elinvoiman heikentyminen ja nuorten kaikkoinen muuttotappioalueilta vaikuttavat suoraan kuntatalouteen ja palveluihin. Vastaajien arvioissa saattavat yhdistyä alueiden tulevaisuudennäkymät ja henkilökohtaiset tarpeet.

**Ilmastonmuutos huolettaa
kaikkia ikäryhmiä**

TAULUKKO 3. Mitkä asiat huolestuttavat sinua suomalaisessa yhteiskunnassa? Valitse seuraavista ne asiat, joihin Suomen poliitikkojen ja muiden päättäjien pitäisi nyt aivan erityisesti vaikuttaa (puoluekannan mukaan, %).

	Kok.	PS	SDP	Kesk.	Vihr.	Vas.	RKP	KD	Liik.	KAIKKI
Elinkustannusten kasvu	62	66	69	69	59	73	74	86	80	68
Terveystilanteen tilanne	59	57	68	74	55	75	37	79	65	64
Vanhustenhuollon tilanne	61	59	62	63	52	56	48	79	52	60
Mielenterveysongelmat	47	49	64	48	70	65	56	61	58	58
Nuorten jaksaminen ja hyvinvointi	51	48	55	48	63	58	48	68	56	53
Arjen turvallisuuden heikkeneminen, mm. katurikollisuus	47	63	49	51	38	35	41	64	46	49
Valtion velan kasvu	63	56	37	62	23	14	33	79	46	45
Ilmastonmuutos	42	19	52	49	88	63	57	43	54	44
Kansalaisten eriarvoistuminen ja tuloerojen kasvu	20	36	57	44	58	70	37	43	27	44
Venäjän aiheuttama sotilaallinen uhka	39	42	52	54	51	36	52	61	50	44
Työttömyys	37	39	34	43	40	36	11	43	39	38
Rasismi	30	16	46	41	66	63	37	36	31	37
Kansalaisten fyysisen kunnon heikkeneminen	44	36	32	43	39	16	19	39	27	34
Luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen	27	20	32	31	72	54	37	36	27	32
Demokratianvastaisten ääriliikkeiden nousu	28	13	43	34	56	30	50	19	35	31
Suomen alueiden eriarvoistuminen	23	28	32	49	31	37	21	57	16	29
Yhteiskunnallisen keskusteluilmapiirin kärjistyminen	33	24	29	24	36	44	15	32	27	28
Työvoimapula	42	23	27	28	27	18	22	39	27	27
Liian vähäiset investoinnit Suomeen	37	26	19	37	13	18	18	26	54	25
Perinteisten perhearvojen mureneminen	24	40	15	42	6	6	7	75	19	24
Sananvapauden heikkeneminen	14	36	16	14	14	14	7	46	28	21
Yritysten kilpailukykyyn heikkeneminen	31	20	10	30	6	9	11	25	39	18

Elokuun aineisto

Kuten **taulukko 3** osoittaa, poliittinen orientaatio näkyy huolenaiheissa. Kokoomuksen kannattajien päähuolenaiheita ovat valtion velan kasvu, elinkustannusten nousu sekä terveydenhuollon ja vanhustenhoidon tilanne. Keskimääräistä vähemmän kokoomuslaisia huolettaa tuloerojen ja eriarvoisuuden kasvu, keskimääräistä enemmän puolestaan yritysten kilpailukyvyyn heikkeneminen. Kokoomuksen vuoden 2023 eduskuntavaalikampanjan yksi pääviesteistä oli valtion velkaantumisen taittaminen. Tämän tutkimuksen tulokset osoittavat, että teema resonoi edelleen puolueen kannattajakunnassa.

Perussuomalaiset jakavat monet huolet kokoomuksen kannattajien kanssa. Myös heidän kannattajistaan yli puolet on huolissaan valtion velasta sekä terveydenhuollosta ja vanhustenhoidosta. Keskimääräistä huolestuneempia perussuomalaiset ovat arjen turvallisuuden heikkenemisestä. Näin ajattelee kaksi kolmesta.

Lisäksi keskimääräistä useampi on huolissaan perinteisten perhearvojen murenemisestä ja sananvapauden heikkenemisestä. Keskimääräistä harvemmin puolueen kannattajia huolettavat ilmastonmuutos, rasismi ja demokratianvastaisten ääriliikkeiden

Puoluekanta näkyy suomalaisten huolissa

nousu. Monet kannattajien painotukset näkyvät myös puolueen viestinnässä.

SDP:n kannattajat kantavat huolta erityisesti elinkustannuksista, hyvinvointipalveluista ja eriarvoisuudesta. Hieman keskimääräistä useammin puolueen kannattajat ovat huolissaan rasismista sekä ääriliikkeiden noususta. Valtion velka huolettaa puolueen kannattajia hieman keskimääräistä harvemmin.

Keskustan kannattajien profiilissa on runsaasti yhteisiä painotuksia suurten puolueiden kanssa. Kokoomuksen tavoin puolueen kannattajat ovat keskimääräistä useammin huolissaan valtion velasta, liian vähäisistä investoinneista ja yritysten kilpailukyvyistä. Myös keskustan kannattajia huolettaa selvästi terveydenhuollon ja vanhustenhoidon tilanne. Perussuomalaisten tavoin monet keskustan kannattajista ovat huolissaan perinteisten perhearvojen murenemisestä. Omaleimaisin keskusta on suhteessa alueiden

Vihreiden ja vasemmistoliiton kannattajilla on keskenään selvästi erilainen huoliprofiili

eriarvoistumiseen – ainoastaan kristillisdemokraatit kantavat tästä huolta keskustalaisia useammin.

Odotetustikin lähes kaikki vihreiden kannattajat (88 %) ovat huolissaan ilmastonmuutoksesta. Suhautumisessaan ilmastonmuutokseen vihreiden ja perussuomalaisten (14 %) kannattajat ovat hyvin kaukana toisistaan. Puolueiden väliset erot eivät ole yhtä jyrkkiä minkään muun huolenaiheen kohdalla, mutta ne ovat selkeitä kautta linjan. Vihreät ovat selvästi keskimääräistä useammin huolissaan rasismista, demokratian vastaisten ääriliikkeiden noususta sekä luonnon monimuotoisuuden heikkenemisestä. Perussuomalaisia nämä asiat huolestuttavat selvästi keskimääräistä harvemmin.

Vasemmistoliitosta ja SDP:stä vihreät erottaa se, että puolueen kannattajat ovat huolissaan elinkustannusten noususta sekä terveydenhuollosta ja vanhustenhoidosta hieman keskimääräistä harvemmin ja toisaalta mielenterveydestä ja nuorten tilanteesta keskimääräistä useammin. Painotusta selittää puolueen kannattajakunnan ikärakenne. Vihreiden kannattajissa on selvästi enemmän nuoria aikuisia kuin esimerkiksi SDP:n kannattajissa.

Vasemmistoliiton kannattajissa on vihreiden tavoin runsaasti nuoria, mutta puolueen kannattajien päähuolia ovat vihreistä poiketen terveydenhuollon

tilanne, elinkustannusten nousu ja eriarvoistuminen. Myös vasemmistoliiton kannattajat ovat keskimääräistä useammin huolissaan ilmastonmuutoksesta, mutta se ei yhdistä puolueen kannattajia yhtä vahvasti kuin vihreiden kannattajia. Vasemmistoliiton kannattajat ovat keskimääräistä harvemmin huolissaan Venäjän aiheuttamasta sotilaallisesta uhasta. Vihreiden ja vasemmistoliiton kannattajien huolenaiheiden vertailu osoittaa, että näiden puolueiden kannattajilla on monista yhtäläisyyksistä huolimatta erilainen huoliprofiili.

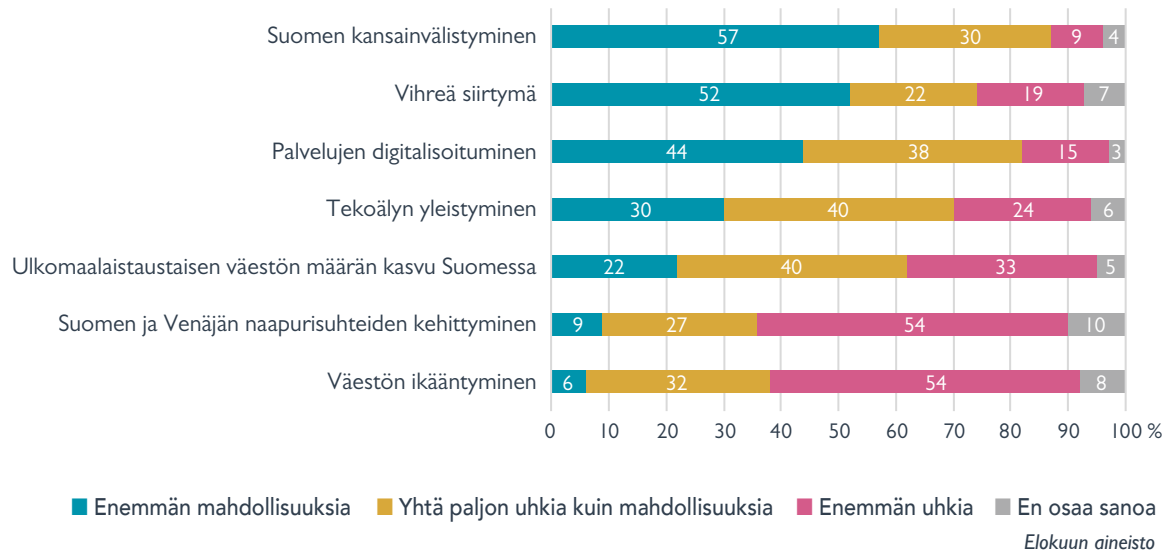
RKP:n ja kristillisdemokraattien kannattajien huolet* eroavat odotetusti toisistaan monin tavoin, mutta ehkä olennaisin ero liittyy ylipäätään huolien määrään. RKP:n kannattajat nimeävät kaikkein vähiten erilaisia huolia eli puolueen kannattajien ”huolitaakka” on selvästi kevyempi kuin muiden puolueiden kannattajilla. Kristillisdemokraatit puolestaan edustavat huolien määrässä toista ääripäätä. He ovat huolissaan eri asioista useammin kuin minkään muun puolueen kannattajat.

* RKP:n ja kristillisdemokraattien kannattajia on aineistossa melko vähän, joten puolueesta tehtäviin havaintoihin liittyy hieman enemmän epävarmuutta kuin muita puolueita koskevaan analyysiin.

A female doctor with blonde hair, wearing a white lab coat and a stethoscope, is looking down at a handheld medical device. She is standing next to an elderly patient whose back is to the camera. The patient is holding a clipboard. The scene is set in a bright, clinical environment with white curtains in the background.

**Moni suomalainen on
huolissaan terveydenhuollosta
ja vanhustenhoidosta**

Kuvio 7. Miten arvioit seuraavia yhteiskunnallisia kehityskulkuja: onko niissä enemmän mahdollisuuksia vai uhkia? (%)

Kuten **kuvio 7** osoittaa, suomalaiset näkevät kansainvälistymisen voittopuolisesti myönteisenä asiana. Ikä ja sukupuoli vaikuttavat näkemyksiin vain vähän, mutta koulutus vaikuttaa voimakkaasti. Yliopistokoulutuksen saaneista 76 prosenttia pitää kansainvälisyyttä mahdollisuutena, vain peruskoulun käyneistä 39 prosenttia. Myös asema työelämässä vaikuttaa: yrittäjät, ylemmät toimihenkilöt ja asiantuntijat näkevät mahdollisuuksia keskimääräistä useammin.

Puoluekannan mukaan muita useammin kansainvälistymistä mahdollisuutena pitävät kokoomuksen (74 %) ja vihreiden (88 %) kannattajat. Kaiken kaikkiaan tässä asiassa uhkakuvien näkeminen on harvinaista kaikkien puolueiden kannattajakunnissa. Esimerkiksi perussuomalaisista 37 prosenttia näkee kansainvälistymisessä enemmän mahdollisuuksia, 45 prosenttia yhtä paljon uhkia kuin mahdollisuuksia ja vain 16 prosenttia enemmän uhkia.

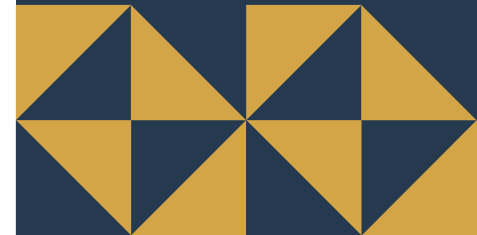
Suhtautuminen ulkomaalaistaustaisen väestön määrän kasvuun Suomessa on sen sijaan kriittisempää. Suomalaisista 22 prosenttia näkee siinä enemmän mahdollisuuksia ja 33 prosenttia enemmän uhkia. Väestöryhmien väliset erot ovat samankaltaisia kuin kysymyksessä kansainvälisyydestä. Peruskoulun

tai ammattikoulun käyneet näkevät uhkia korkeasti koulutettuja useammin. Kielteisimmin ajatukseen ulkomaalaistaustaisen väestön kasvusta suhtautuvat perussuomalaisten kannattajat.

Suomen kansainvälistyminen nähdään myönteisenä, mutta ulkomaalaistaustaisen väestön määrän kasvu nähdään enemmän uhkien kuin mahdollisuuksien kautta. Viime aikoina julkiseen keskusteluun ovat heijastuneet Ruotsin ongelmat. Maahanmuuton hyödyt Ruotsin kansantaloudelle ja huoltosuhteelle ovat kiistattomat, mutta uutiset väkivallasta ja sen taustatekijöistä ovat havahduttaneet myös suomalaisia.

Toisaalta tulos saattaa liittyä myös mielipidetutkimuksissa varsin yleiseen ilmiöön: mitä yleisempi, ylevämpi ja sisällöltään täsmentymättömpi väite on, sitä helpompi se on hyväksyä. ”Suomen kansainvälistyminen” on laaja käsite, jota on vaikea purkaa yksittäisiksi, konkreettisiksi asioiksi tai toimenpiteiksi. Kyselyssämme ei määritelty kansainvälisyyttä, joten vastaajien mielissä siihen on voinut liittyä maahanmuuton lisäksi esimerkiksi kaupan kansainvälistyminen (ulkomaiset yritykset ja tuotteet Suomessa, suomalaiset maailmalla), matkailun lisääntyminen, kansainväliset vaikutteet ja kulttuuri. Kansainvälistyminen on käsitteenä laaja ja siihen voi

**Kansainvälisyys
nähdään
mahdollisuutena,
mutta
suhtautuminen
ulkomaalaiseen
väestöön jakaa
suomalaisia**

Vihreällä siirtymällä on vahvasti myönteinen klangi

olla helpompi suhtautua myönteisesti kuin konkreettiseen, yksilöidymppään asiaan.

Vaikka vihreä siirtymä on selvärajaisempi käsite kuin määritelmällisesti laeva kansainvälistyminen, se ei silti välttämättä avaudu kaikille. Kyselyssä vastaajat johdateltiin ymmärtämään vihreä siirtymä mahdollisimman yksitulkintaisesti seuraavaa kuvausta käyttäen: *”Vihreällä siirtymällä tarkoitetaan muutosta kohti ekologisesti kestävämpää taloutta ja kasvua, joka ei perustu luonnonvarojen ylikulutukseen ja fossiilisiin polttoaineisiin. Käytännössä vihreä siirtymä on esimerkiksi investointeja uusiutuviin energialähteisiin (tuuli-voima, aurinkovoima) sekä kiertotalousratkaisuihin.”*

Kuten **kuvio 7** osoittaa, yli puolet suomalaisista näkee vihreässä siirtymässä enemmän mahdollisuuksia kuin uhkia. Optimistisimmin siihen suhtautuvat korkeasti koulutetut sekä ylempät toimihenkilöt, asiantuntijat ja johtavassa asemassa

olevat. Puoluekannan mukaan myönteisimpiä ovat odotetusti vihreiden kannattajat, kriittisimpiä perussuomalaisten kannattajat.

Vihreän siirtymän hyväksyttävyyttä voi selittää esimerkiksi se, että tuulivoiman rakentamisella on ollut myönteisiä vaikutuksia kuntien verotuloihin ja alueiden elinvoimaan. Kotimainen tuotanto mahdollistaa myös irtautumista Venäjän fossiilisista polttoaineista ja energiariippuvuudesta. Vihreä siirtymä ruokkii merkittävästi uutta tutkimusta, tuotekehitystä ja investointeja monilla aloilla. Todennäköisesti myönteiset odotukset, nähtävissä olevat taloudelliset vaikutukset ja geopolittinen tilanne lisäävät vihreän siirtymän suosiota.

Suomalaiset näkevät palvelujen digitalisoinnin voittopuolisesti myönteisenä asiana. Vain 15 prosenttia liittyy siihen enemmän uhkakuvia kuin mahdollisuuksia. Miehet ja korkeasti koulutetut ovat keskimääräistä teknologiamyönteisempiä.

Sukupuolten väliset erot suhtautumisessa digitalisaatioon ovat nousseet esiin aiemmissakin tutkimuksissa. Digitalisaation sukupuolivaikutuksia EU-maissa arvioineen tutkimuksen mukaan erot poikien ja tyttöjen välillä alkavat näkyä jo koulussa: 15–16-vuotiaat pojat luottavat omaan digiosaamiseensa tyttöjä enemmän. Myöhäisemmässä vaiheessa myös kou-

lutuspolut eriytyvät ja tilanne näkyy myös työmarkkinoiden segregaatiassa. Teknologia-alan työpaikat eivät houkuttele naisia samassa määrin kuin miehiä. (Eige 2018; ks. myös THL 2023.)

Maantieteellisessä tarkastelussa myönteisimpiä ovat pääkaupunkiseudulla asuvat. Puoluekannan mukaan palveluiden digitalisoitumisessa mahdollisuuksia näkevät erityisesti kokoomuksen, RKP:n ja Liike Nytin kannattajat.

Sen sijaan tekoälyn yleistymisen jakaa kansalaisia. Suomalaisista 30 prosenttia liittyy siihen enemmän mahdollisuuksia, 24 prosenttia enemmän uhkia. Miehet (35 %) näkevät tekoälyssä mahdollisuuksia hieman naisia (26 %) useammin. Keskimääräistä selvästi myönteisempiä ovat alle 25-vuotiaat (44 %) sekä yliopistotutkinnon suorittaneet (42 %). Puoluekannan mukaan erottuvat samat puolueet kuin digitalisoitumiskysymyksessä: myönteisimpiä ovat kokoomuksen, RKP:n ja Liike Nytin kannattajat.

Palveluiden digitalisoituminen (mm. erilaiset sovellukset ja chatbotit) on jo pitkään toteutunut nimienomaan tekoälyn avulla. Vaikka tekoälyä on ollut käytössä vuosikymmeniä, yleinen tietoisuus asiasta on kasvanut vasta ChatGPT kielimallin sekä muiden vastaavien ratkaisujen lanseerauksen seurauksena. Tekoälyn mahdollisuuksista ja uhkakuvista keskus-

Suhtautuminen tekoälyyn jakaa suomalaisia

tellaan aktiivisesti, ja muun muassa EU valmistelee tekoälyn sääntelyä (Euroopan parlamentti 2023).

Kielimallien ja tekoälysovellusten kehitys on tällä hetkellä niin nopeaa, että asenteetkin voivat muuttua pikavauhtia.

Suomen ja Venäjän naapurisuhteissa sekä väestön ikääntymisessä suomalaiset näkevät selvästi enemmän uhkakuvia kuin mahdollisuuksia.

Venäjään liittyvät uhkakuvat yleistyvät iän mukaan. Yli 60-vuotiaista 71 prosenttia näkee naapurisuhteissa enemmän uhkia kuin mahdollisuuksia, alle 25-vuotiaista vain noin kolmannes. Nuoremmissa ikäpolvissa on puolestaan hieman enemmän niitä, jotka näkevät suhteissa yhtä paljon uhkia ja mahdollisuuksia. Sen sijaan sukupuolten väliset erot ovat vähäisiä, eikä asuinpaikallakaan ole kovin suurta vaikutusta. Puoluekannan mukaan uhkia muita useammin Venäjän naapurisuhteissa näkevät kokoomuk-

Suhde Venäjään nähdään uhkana

sen, SDP:n ja keskustan kannattajat. Optimistit ovat harvassa kaikissa puolueissa.

Venäjän aggressiivinen ulkopolitiikka ja säälimättömän väkivalta sekä Suomen liittyminen Natoon ovat muuttaneet suhteita perustavanlaatuisesti. Näköpiirissä ei ole kehityskulkua, joka muuttaisi olennaisesti asetelmaa. Tästä kertoo myös suomalaisten jyrkkä, kielteinen asennoituminen naapurisuhteisiin Venäjän kanssa.

Suomalaiset kokevat myös väestön ikääntymisen voittopuolisesti uhkana. Tulos on sikäli ymmärrettävä, että huoltosuhteen heikkenemisestä, julkisten palveluiden kriisiytymisestä ja väestökehityksen kielteisistä taloudellisista vaikutuksista on keskusteltu Suomessa jo vuosia, jopa vuosikymmeniä. Miehet ja naiset ajattelevat asiasta identtisesti, mutta iällä on vaikutusta: uhkakuvia näkevät muita useammin 35–44-vuotiaat (64 %). Kenties tulos liittyy ikäryh-

män pohdintoihin huoltosuhteen heikkenemisestä ja tulevaisuuden maksutaakasta. Keskimääräistä harvemmin uhkakuvia näkevät yli 65-vuotiaat (45 %).

Muita useammin uhkakuvia näkevät myös yliopistotutkinnon suorittaneet sekä ylemmät toimihenkilöt ja asiantuntijat. Puoluekannan mukaiset erot ovat melko vähäisiä. Perussuomalaisten kannattajissa on hieman keskimääräistä enemmän niitä, jotka näkevät väestön ikääntymisessä yhtä paljon uhkia ja mahdollisuuksia.

Vaikka väestön ikääntymiseen liittyvä huolipainotteinen puhe on ymmärrettävää, asian toinen puoli on se, että väestön eliniänodotteen nousu johtuu suurelta osin parantuneesta ravitsemuksesta, hygieniasta, terveyspalveluista, työelämän muutoksesta ja turvallisuuden lisääntymisestä. Entistä harvempi meistä kuolee ennenaikaisesti ja yhä useampi on toimintakykyinen ja aktiivinen myös iäkkäänä. Ikääntyminen kertoo hyvää yhteiskunnasta.

Yhä vanhemmaksi elävä väestö tarkoittaa myös, että yhteiskunnassa on aiempaa enemmän vuosikymmenten aikana karttunutta viisautta, tiedollista, sosiaalista ja kulttuurista pääomaa. Ikääntyneillä on monipuolinen rooli yhteiskunnassa osana perheitä, sukua ja muita yhteisöjä.

A close-up photograph of an elderly person's hands, showing significant wrinkling and age. The hands are firmly gripping a wooden cane. The person is wearing a dark, textured jacket. In the background, another person's hand is visible, also holding a cane, and a white and black striped garment is partially seen. The background is softly blurred, suggesting an outdoor setting.

**Vanheneva Suomi ei näe
mahdollisuuksia väestön
ikäntymisessä**

Mihin pitäisi havahtua?

Tulkintoja tuloksista:

1. Sote-palvelujen uudistamisessa kannattaa ennakoida ihmisten reaktioita – muutokset voivat mennä ”ihon alle”

Suomalaisten huolet hyvinvoinnista ja jaksamisesta ovat korkealla, ja huolilistan kärjessä ovat myös terveydenhuolto ja vanhuspalvelut. Tulos ohjaa miettimään, miten suomalaiset suhtautuvat, jos palvelut kriisiytyvät entisestään eivätkä uudet toimintatavat ratkaise ongelmia. Jo valmiiksi paineisessa tilanteessa kaikilla ei välttämättä ole kärsivällisyyttä muutosten kohtaamiseen tai ymmärrystä palveluiden rajuun karsintaan. Vaikka suomalaiset ovat perinteisesti maltillisia reaktioissaan, tilanne voi pahimmillaan olla konfliktialtis.

2. Ikääntymisen näkeminen vain uhkana on resurssien hukkaamista

Suomalaiset näkevät väestön ikääntymisen lähes täysin uhkana yhteiskuntakehitykselle. Kun ikääntyminen on kiistaton tosiasia, on yllättävää ja yksipuolista, ettei moniulotteisesta asiasta nosta esiin mahdollisuuksia. Tämä on selvästi puute yhteiskunnallisessa keskustelussa ja Suomen kehittämisessä. Ikääntyneillä

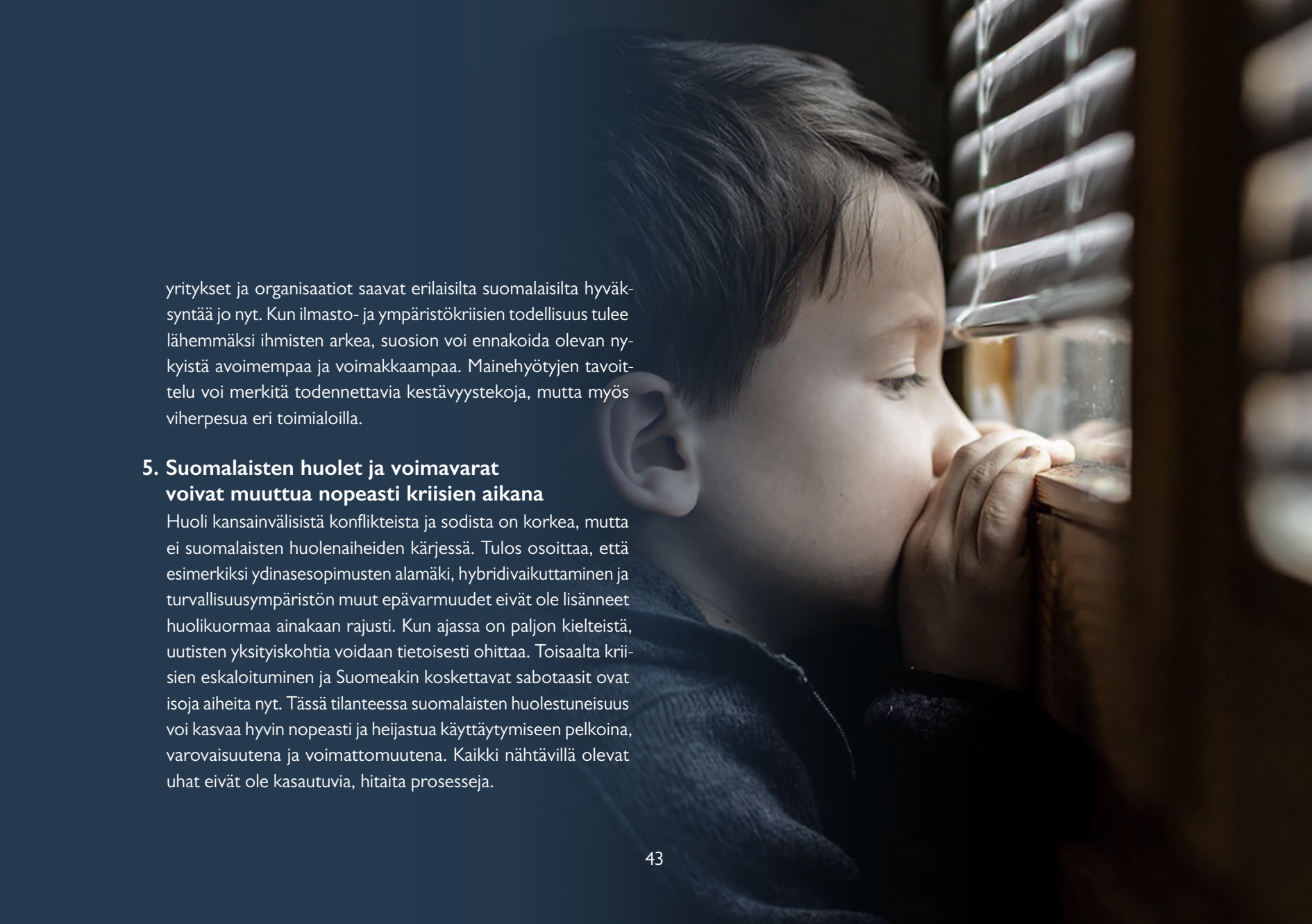
ihmisillä on vuosikymmenten aikana kertynyttä sosiaalista, kulttuurista ja tiedollista pääomaa, joka kannattaisi nähdä vahvuutena. Uhkakuvia painottava puhe sisältää myös riskin ikääntyvien ja vanhusväestön muita huonommasta kohtelusta.

3. Rasismi ja ihmisoikeuksien puolustaminen puhuttavat jatkossakin

Liki 40 prosenttia suomalaisista on huolissaan rasismista. Moni yhdistää ihmisoikeudet kiinteäksi osaksi suomalaista demokratiaa ja yhteiskunnan oikeudenmukaisuutta. Asia kytkeytyy myös siihen, millainen Suomi on tänne muuttaville ihmisille ja vähemmistöille. Kesän puheenaihe ja siihen liittyvät vastakkainasettelut eivät ole poistumassa.

4. Huoli ilmastokriisistä yhdistää eri ikäisiä suomalaisia – asia ei koteloidu aktivismiin

Ilmastonmuutos huolestaa kaikkia ikäryhmiä, ja vihreässä siirtymässä nähdään voittopuolisesti mahdollisuuksia. Tulos viestii siitä, etteivät huolipuhe ja vaatimukset teoista ole ohimeneviä tai marginaalissa. Vihreän siirtymän mahdollisuuksiin tarttuvat

A young child with dark hair is shown in profile, looking out a window. The child's hands are resting on the windowsill, and their chin is resting on their hands. The window has white blinds, and the light coming through creates a soft, warm glow. The background is dark, suggesting an indoor setting at night or in a dimly lit room.

yritykset ja organisaatiot saavat erilaisilta suomalaisilta hyväksyntää jo nyt. Kun ilmasto- ja ympäristökriisien todellisuus tulee lähemmäksi ihmisten arkea, suosion voi ennakoida olevan nykyistä avoimempaa ja voimakkaampaa. Mainehyötyjen tavoittelu voi merkitä todennettavia kestävyystekoja, mutta myös viherpesua eri toimialoilla.

5. Suomalaisten huolet ja voimavarat voivat muuttua nopeasti kriisien aikana

Huoli kansainvälisistä konflikteista ja sodista on korkea, mutta ei suomalaisten huolenaiheiden kärjessä. Tulos osoittaa, että esimerkiksi ydinasesopimusten alamäki, hybridivaikuttaminen ja turvallisuusympäristön muut epävarmuudet eivät ole lisänneet huolikuormaa ainakaan rajusti. Kun ajassa on paljon kielteistä, uutisten yksityiskohtia voidaan tietoisesti ohittaa. Toisaalta kriisien eskaloituminen ja Suomeakin koskettavat sabotaasit ovat isoja aiheita nyt. Tässä tilanteessa suomalaisten huolestuneisuus voi kasvaa hyvin nopeasti ja heijastua käyttäytymiseen pelkoina, varovaisuutena ja voimattomuutena. Kaikki nähtävillä olevat uhat eivät ole kasautuvia, hitaita prosesseja.

OSA 3

3. Näkemykset yhteiskunnan reiluuudesta

Tässä osiossa tarkastellaan, ketkä kokevat suomalaisen yhteiskunnan reiluksi.

Lisäksi katsotaan, miten suomalaiset arvioivat omaa taloustilannettaan.

Tarkastelussa on myös, missä määrin poliittinen keskustelu herättää vihan tunteita, miten arvioidaan Suomen yleistä suuntaa sekä luottamus yhteiskuntaan ja ajatukset johtajuudesta.

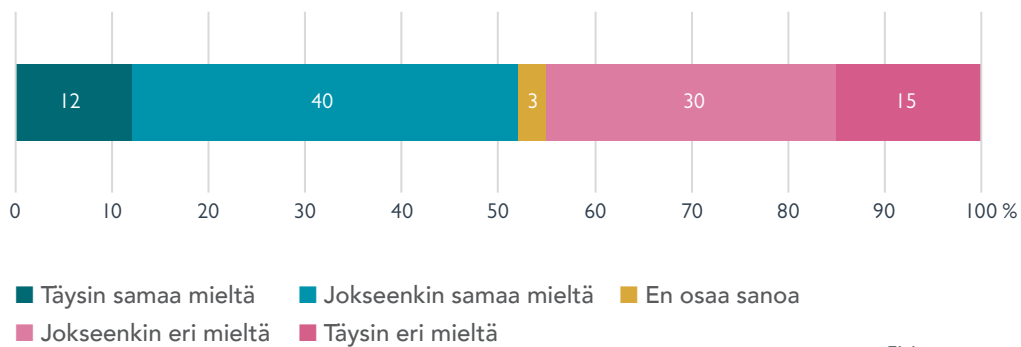
Lopuksi pohditaan, mitä tulokset voivat merkitä Suomelle.

An aerial night photograph of a city square covered in snow. In the background, a tall clock tower with illuminated clock faces stands prominently. The square is filled with people walking and a tram line with several trams. A large, multi-story building with a curved roof is visible on the left. The scene is lit by streetlights and building lights, creating a blue and white color palette.

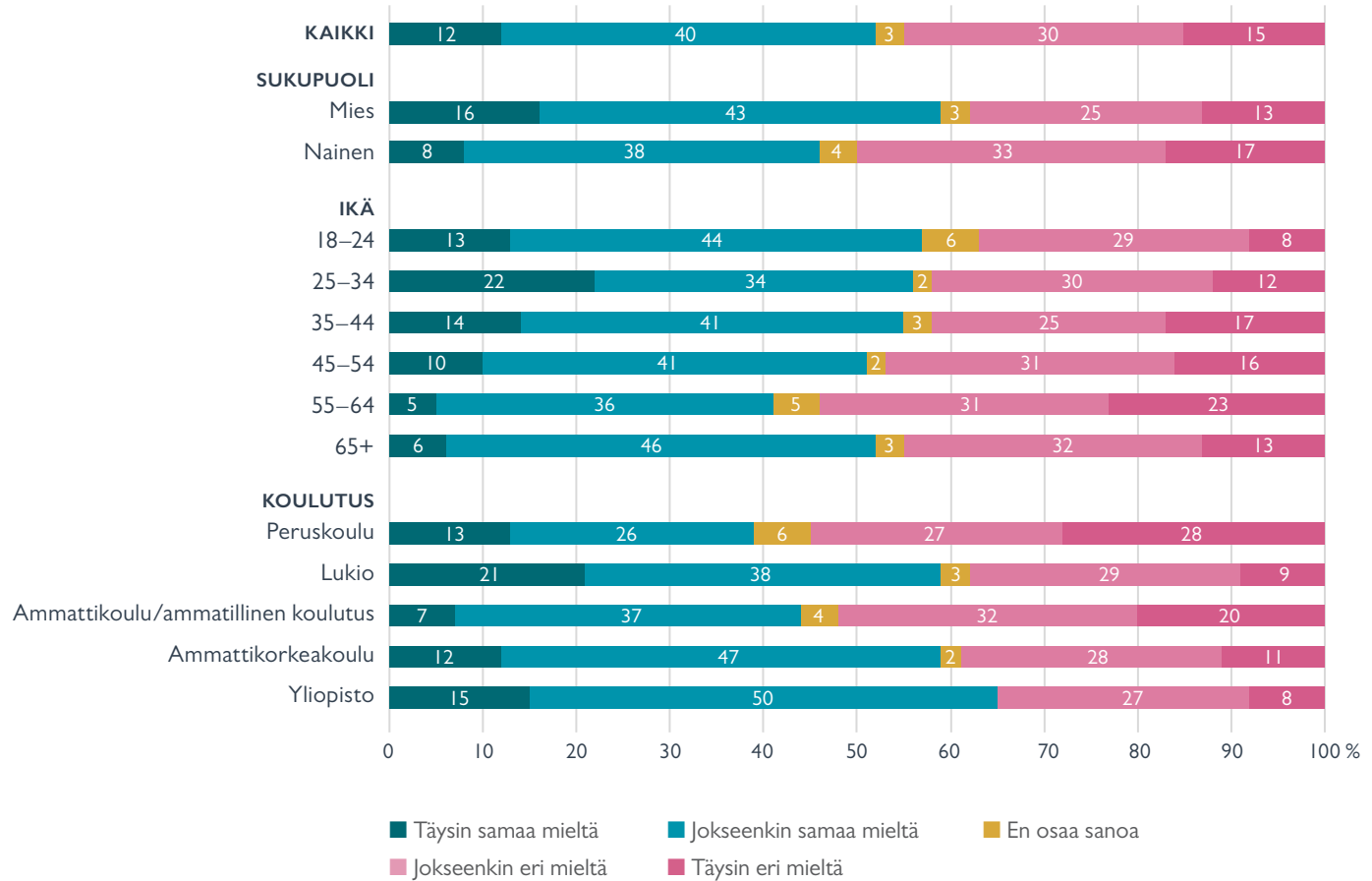
Noin puolet suomalaisista kokee suomalaisen yhteiskunnan reiluksi, vajaa puolet ei

KUVIO 8. Koen, että suomalainen yhteiskunta on reilu minunkaltaisiani ihmisiä kohtaan (%).

Elokuun aineisto

KUVIO 9. Koen, että suomalainen yhteiskunta on reilu minunkaltaisiani ihmisiä kohtaan (sukupuolen, ikäryhmän ja koulutustaustan mukaan, %).

Elokuun aineisto

Kuviosta 9 nähdään, että noin puolet suomalaisista kokee suomalaisen yhteiskunnan reiluksi itsensä kaltaisia ihmisiä kohtaan, vajaa puolet ei.

Miehistä noin 60 prosenttia kokee yhteiskunnan reiluksi itsensä kaltaisille ihmisille, naisista näin ajattelee selvästi harvempi (46 %). Kyselyssä ei selvitetty, mistä ero johtuu, mutta syyt voivat liittyä esimerkiksi naisten tulotasoon, kotitöiden jakautumiseen perheissä sekä valta-asemiin työelämässä ja yhteiskunnassa yleisemmin.

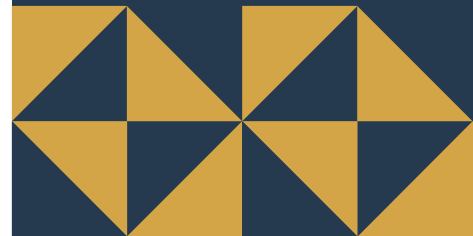
Ikäryhmittäin tarkasteltuna harvimmoin reiluutta kokevat 55–64-vuotiaat. Tulos kertoo, että eläkeiän saavuttavat ja työelämässä vielä olevat ikääntyvät eivät pidä Suomea erityisen reiluna. Arviot reiluudesta voivat kytkeytyä esimerkiksi ikärasismiin, eläköitymiseen liittyvään tulotason muutokseen sekä yleisempään keskusteluun eläkkeistä ja niiden verotuksesta.

Mielenkiintoinen havainto on, että muita useammin yhteiskunnan kokevat reiluksi nuoret aikuiset, 25–34-vuotiaat. Ero muihin ikäryhmiin ei ole kovin suuri, mutta erityisesti väittämän kanssa täysin samaa mieltä olevien osuus on selvästi keskimääräistä korkeampi.

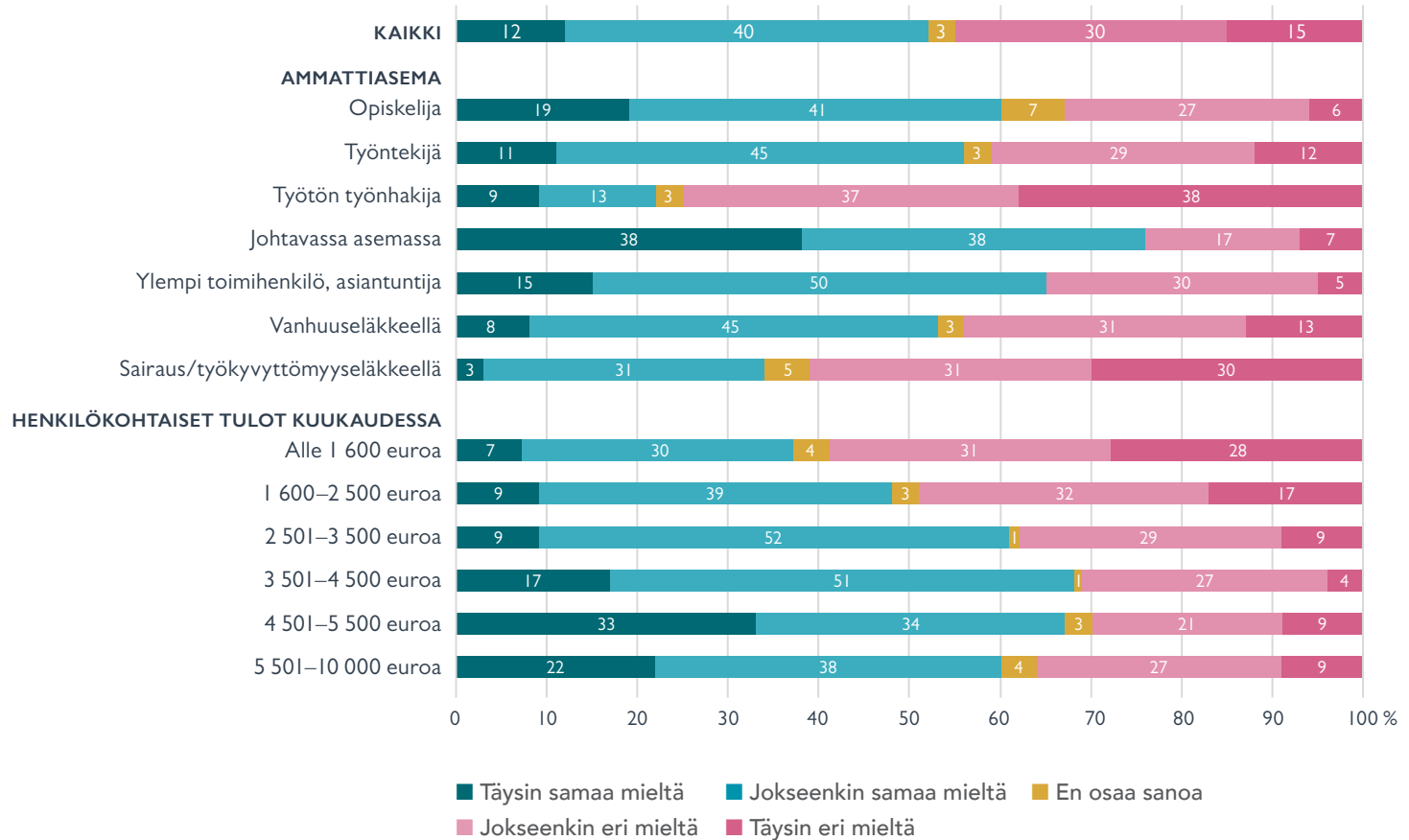
Tulos on linjassa aiemman tutkimuksen kanssa, jonka mukaan nuorten aikuisten suhtautuminen hyvinvointiyhteiskunnan instituutioihin on keskimääräistä myönteisempää ja nuoret myös korostavat sosiaaliturvan merkitystä oman hyvinvointinsa turvaajana muita useammin (Simonen, Westinen, Pitkänen & Heikkilä 2021). Näin ollen tulosta voi ainakin osin selittää se, että työelämään siirtymässä olevat tai työelämään siirtyneet ovat saaneet runsaasti tukea yhteiskunnalta ilmaisten opintojen ja opiskeluun liittyvien sosiaalietuuksien muodossa. Tämä kenties vahvistaa tunnetta siitä, että yhteiskunta kohtelee reilusti.

Myös koulutustason mukainen tarkastelu paljastaa selkeitä eroja reiluuden kokemuksessa. Peruskoulun ja ammattikoulun käyneistä alle puolet kokee yhteiskunnan reiluksi itsensä kaltaisia kohtaan, lukion, ammattikorkeakoulun tai yliopistotutkinnon suorittaneista noin kaksi kolmesta. Myös tämä tulos on linjassa aiempien tutkimustulosten kanssa. Hyvin toimeentulevilla ja korkeasti koulutetuilla on yleisesti korkeampi luottamus yhteiskunnan instituutioihin, joskaan erot eivät ole kovin suuria (Simonen ym. 2021).

Vain vajaa puolet naisista kokee yhteiskunnan reiluksi

KUVIO 10. Koen, että suomalainen yhteiskunta on reilu minunkaltaisiani ihmisiä kohtaan (ammattiaseman ja tulotason mukaan, %).

Elokuun aineisto

Ammattiaseman mukaisessa tarkastelussa muita harvemmin suomalaisen yhteiskunnan reiluksi kokevat työttömät työnhakijat ja sairaus/työkyvyttömyyseläkkeellä olevat. Tulokset osoittavat, kuinka tärkeä merkitys työllä on yksilölle: työelämän ulkopuolelle joutuminen merkitsee paitsi laskua tulotasossa myös lisää henkistä kuormitusta ja heikentää yksilön voimavaroja (ks. **kuvio 10**).

Johtavassa asemassa työskentelevät ovat väittämän kanssa samaa mieltä selvästi muita useammin. Ylemmät toimihenkilöt ja asiantuntijat kokevat yhteiskunnan olevan reilu hieman useammin kuin työntekijäammateissa työskentelevät. Sosiologisessa tutkimusperinteessä (ks. esim. Melin & Saari 2021) korkea autonomian taso työelämässä vaikuttaa myönteisesti työtyytyväisyyteen. Tavallisesti toimihenkilöiden ja asiantuntijoiden autonomia on korkeampi kuin työntekijäammateissa toimivien. Johtajien autonomia on luonnollisesti kaikkein korkein. Tämä voi osin selittää ammattitaustaan liittyviä eroja.

Toisaalta myös tulotaso vaikuttaa ratkaisevasti kokemukseen yhteiskunnan reiludesta. Väittämän kanssa eri mieltä ovat selvästi muita useammin pienituloiset, alle 1 600 euroa kuukaudessa tienaat, ja samaa mieltä muita useammin 4 501–5 500 euroa kuukaudessa tienaat. Toimihenkilöiden ja

Hyvätuloiset kokevat yhteiskunnan reiluksi, työttömät eivät

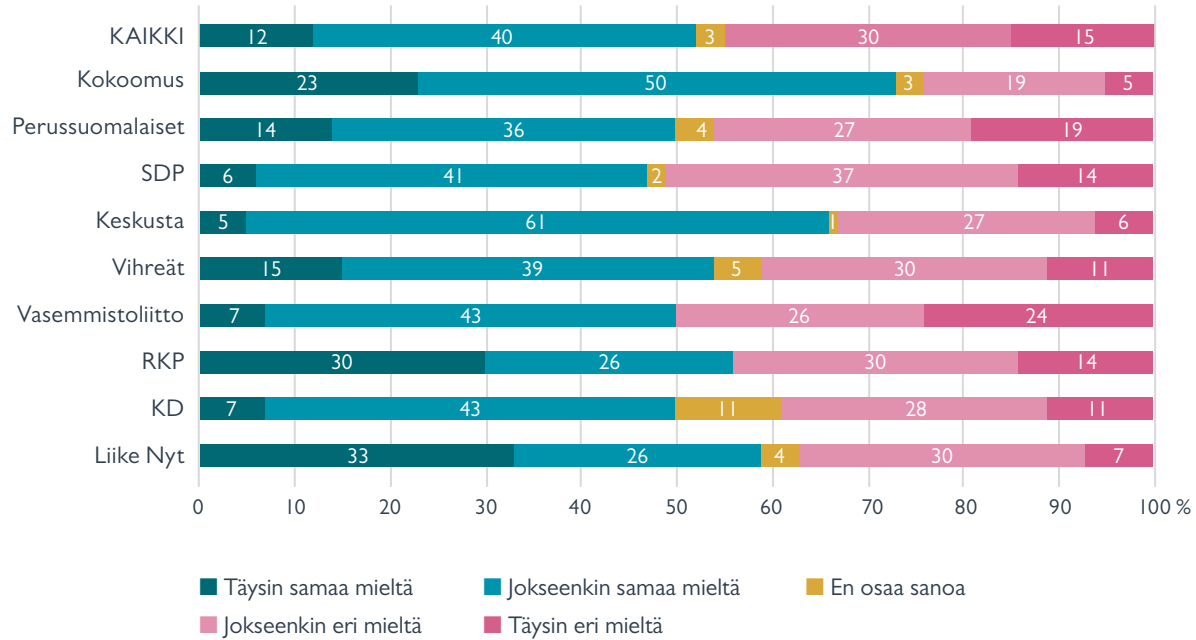
asiantuntijoiden sekä johtavassa asemassa työskentelevien tulotaso on selvästi korkeampi kuin työntekijäammateissa työskentelevien. On siis todennäköistä, että myös vastaajien erilainen tulotaso selittää ammattitaustoihin liittyviä eroja reiluuden kokemuksessa.

Hieman yllättäen yli 5 500 euroa kuukaudessa tienaat pitävät yhteiskuntaa reiluna harvemmin kuin selvästi vähemmän tienaat. On mahdollista, että tulos liittyy suomalaisen verojärjestelmän jyrkkään progressioon. Erityisesti marginaaliveroprosentti on korkea ylimmissä tuloluokissa.

Kuvion ulkopuolelta todettakoon, että myös maantieteelliset erot ovat selviä: Helsingissä ja muualla pääkaupunkiseudulla koetaan selvästi useammin kuin muualla maassa, että yhteiskunta on reilu.

KUVIO 11. Koen, että suomalainen yhteiskunta on reilu minunkaltaisiani ihmisiä kohtaan (puoluekannan mukaan, %).

Elokuun aineisto

Kokoomuksen kannattajat kokevat muita useammin yhteiskunnan olevan reilu (kuvio 11). Väittämän kanssa täysin eri mieltä olevia on keskimääräistä enemmän vasemmistoliiton kannattajissa.

Talousvaikeuksissa olevat kokevat talustilanteensa heikentyneen entisestään – erittäin hyvin toimeentulevat kokevat talustilanteensa parantuneen. Arviot koskevat kevään 2022 ja kevään 2023 välistä aikaa (kuvio 12).

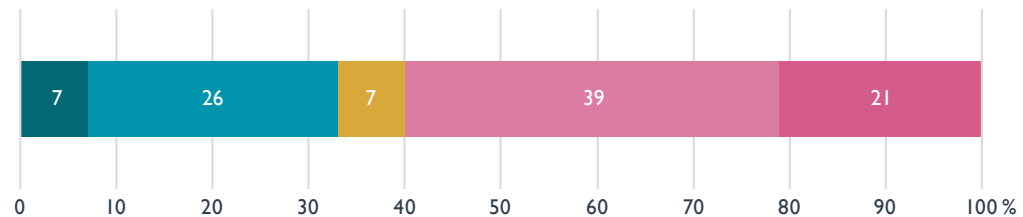
KUVIO 12. Arvioi kuinka kotitaloutesi taloustilanne on kehittynyt viimeisen vuoden aikana? Taloustilanteeni on... (%).

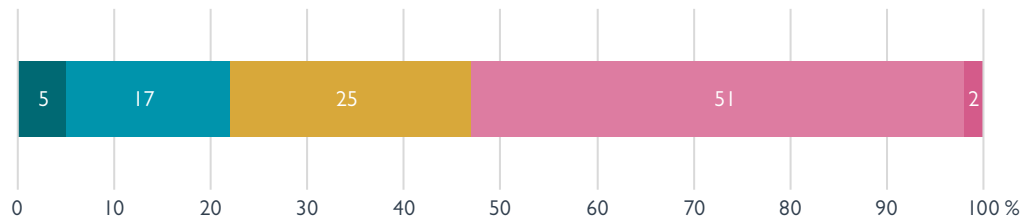
Huhtikuun aineisto

Kolmannes suomalaisista kokee vihan tunteita poliittisesta keskustelusta

KUVIO 13. Poliittinen keskustelu saa minussa aikaa vihan tunteita (%).

KUVIO 14. Ymmärrän ihmisiä, jotka turhautuneina raivostuvat ja uhkaavat väkivallalla (%).

■ Täysin samaa mieltä ■ Jokseenkin samaa mieltä ■ En osaa sanoa
■ Jokseenkin eri mieltä ■ Täysin eri mieltä

Elokuun aineisto

Poliittinen keskustelu saa monen suomalaisen ”veren kiehahtamaan” (**kuvio 13**). Miesten ja naisten näkemyksissä ei ole eroja, mutta eri ikäisten vastaajien välillä on. Ikäryhmittäisessä tarkastelussa jakolinja näyttää kulkevan suunnilleen 45 ikävuodessa. Alle 45-vuotiaista väitteen kanssa on jokseenkin tai täysin samaa mieltä noin 40 prosenttia ja yli 45-vuotiaista reilu neljännes (27 %). Poliittinen keskustelu herättää siis nuoremmissa sukupolvissa vanhempia useammin vihantunteita.

Myös työtilanne ja toimeentulo vaikuttavat: työttömät (49 %) sekä jokseenkin tai erittäin huonosti toimeentulevat (46 %) ovat väittämän kanssa keskimääräistä useammin samaa mieltä. Puoluekannan mukaan muista erottuvat vasemmistoliiton kannattajat. Heistä 62 prosenttia on väittämän kanssa samaa mieltä.

Väkivallalla uhkaamista ymmärtää noin viidennes suomalaisista (**kuvio 14**). Miehet (27 %) ovat väittämän kanssa samaa mieltä naisia (17 %) useammin. Ikäryhmien välillä jakolinja kulkee jälleen 45-vuotiaissa: alle 45-vuotiaista väittämän kanssa samaa mieltä on 27 prosenttia ja yli 45-vuotiaista 17 prosenttia. Myös koulutus vaikuttaa näkemyksiin. Peruskoulun käyneistä väittämän kanssa samaa mieltä on 34

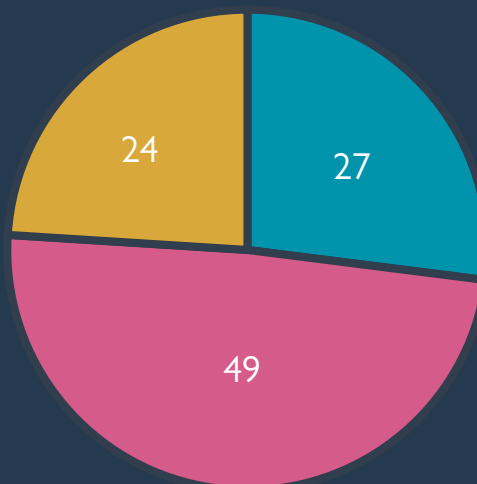
Myös erittäin hyvin toimeentulevissa on niitä, jotka ymmärtävät väkivallalla uhkaamista

prosenttia, ammattikoulun käyneistä 23 prosenttia, ammattikorkeakoulun käyneistä 19 prosenttia ja yliopistotutkinnon suorittaneista 16 prosenttia.

Tulotason mukaisessa tarkastelussa väittämän kanssa samaa mieltä ovat keskimääräistä useammin sekä erittäin hyvin toimeentulevat (30 %) että erittäin huonosti toimeentulevat (31 %). Tulosta on vaikea tulkita, mutta yksi mahdollisuus on, että osa pienituloisimmista ja suurituloisimmista kokee, että Suomea rakennetaan ajatellen keskiluokkaisia ”keskivertosuomalaisia” ja oman viiteryhmän näkemyksiä ei ymmärretä riittävästi. Varakkaimmat voivat esimerkiksi pitää verotustaan kohtuuttomana.

Kuvio 15. Yleisesti ottaen, onko Suomi mielestäsi menossa oikeaan vai väärään suuntaan? (%)

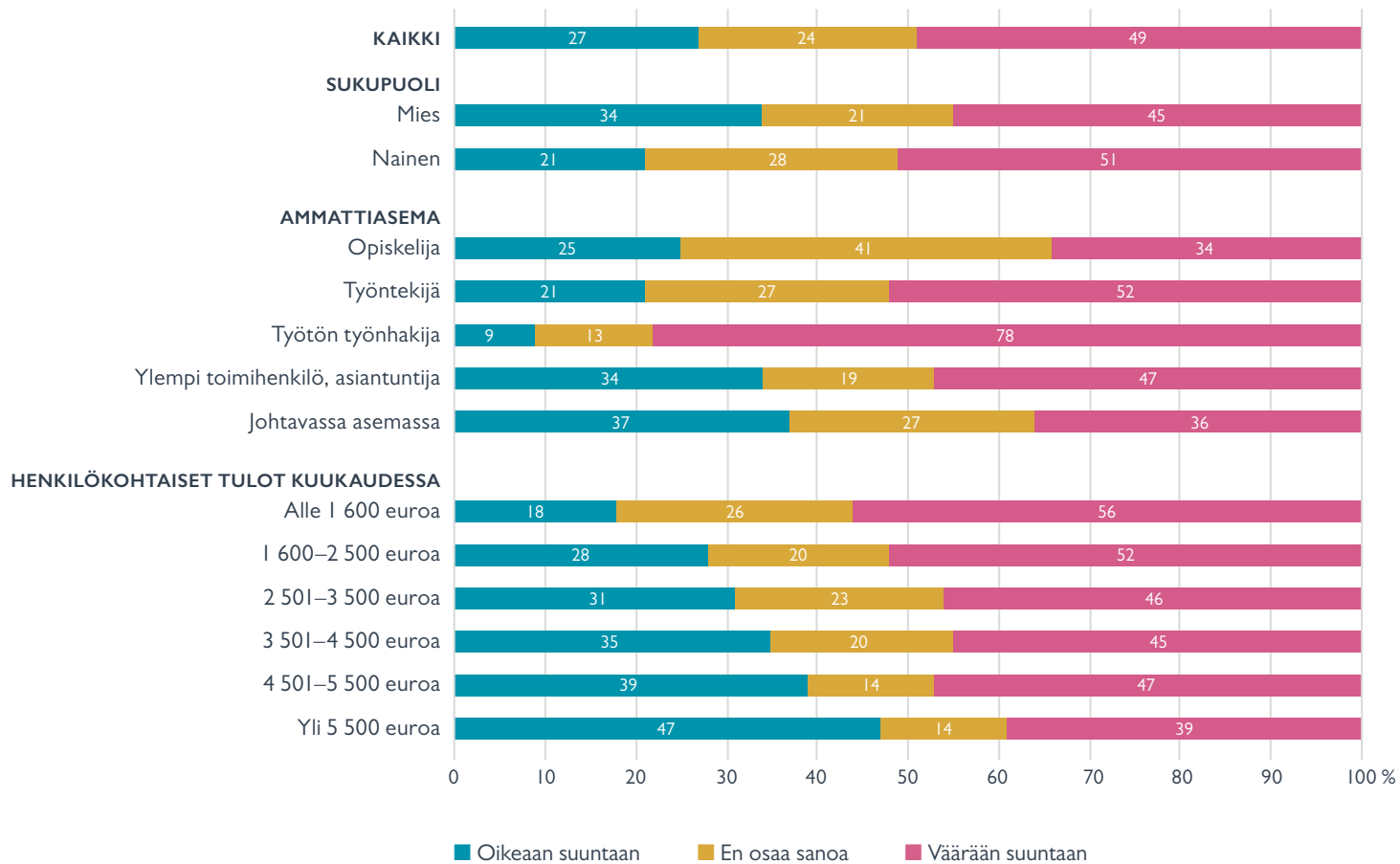
■ Oikeaan suuntaan ■ Väärään suuntaan ■ En osaa sanoa

Elokuun aineisto

A photograph of a city street at dusk or dawn. A tram is moving towards the camera on tracks. The sky is a mix of blue and orange. Buildings line both sides of the street. Overlaid text is centered in the upper half of the image. A blue triangle points to the right on the right side of the image.

Suomalaisten näkemys yhteiskunnan
suunnasta on mollivoittoinen:
vain neljännes arvioi, että Suomi on
menossa oikeaan suuntaan

KUVIO 16. Yleisesti ottaen, onko Suomi mielestäsi menossa oikeaan vai väärään suuntaan? (sukupuolen, ammattiaseman ja tulotason mukaan, %)

Elokuun aineisto

Lähes puolet suomalaisista (49 %) ajattelee, että Suomi on menossa väärään suuntaan. Vain reilu neljännes ajattelee Suomen olevan oikealla polulla.

Kuten **kuvio 16** osoittaa, miehet (34 %) ovat selvästi naisia (21 %) useammin sitä mieltä, että Suomi on menossa oikeaan suuntaan. Huomionarvoista on myös se, että miehet kokevat naisia useammin, että suomalainen yhteiskunta kohtelee heidän kaltaisiaan ihmisiä reilusti (ks. **kuvio 9**). Lisäksi edellä todettiin (ks. s. 24), että naiset kantavat ylipäätään miehiä useammin huolta erilaisista yhteiskunnallisista asioista.

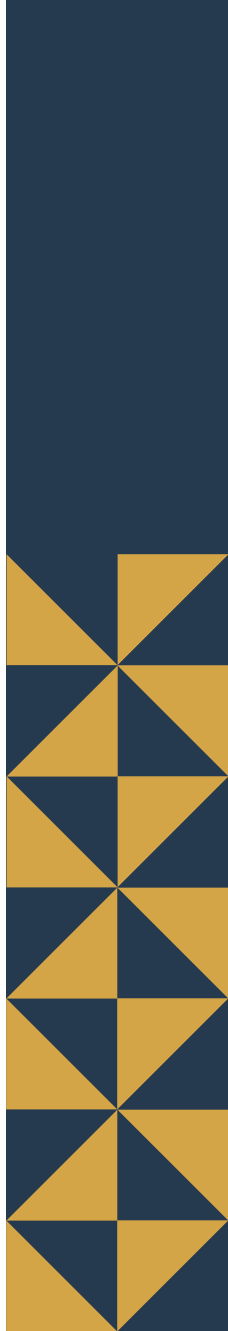
Ikäryhmien väliset erot ovat sen sijaan hyvin pieniä. Ainoan poikkeuksen muodostavat yli 65-vuotiaat. He ajattelevat selvästi keskimääräistä useammin (39 %), että Suomi on menossa oikeaan suuntaan.

Ammattiaseman mukaisessa tarkastelussa erottuvat erityisesti työttömät, joista peräti 78 prosenttia ajattelee, että Suomi on menossa väärään suuntaan.

Työttömät erottuvat muista – vain joka kymmenes heistä arvioi, että Suomi on menossa oikeaan suuntaan

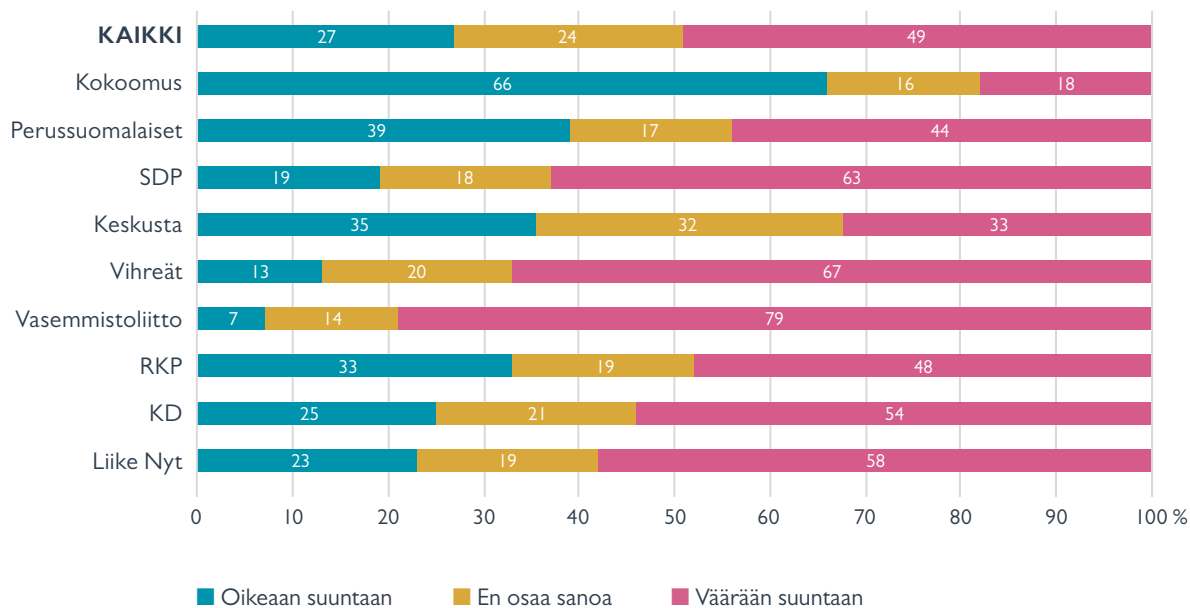
Tulos kuvaa hyvin työttömien näköalattomuuden kokemusta, joka tuli esiin myös kysyttäessä voimavaroista tai suomalaisen yhteiskunnan reiluudesta.

Myös vastaajien tulotaso vaikuttaa: mitä paremmat tulot, sitä todennäköisemmin vastaaja kokee Suomen olevan menossa oikeaan suuntaan. Enemmistö alle 2 500 euroa tienaavista kokee Suomen olevan menossa väärään suuntaan.

**Kokoomusta
kannattavista
suurin osa
arvioi Suomen
olevan menossa
oikeaan
suuntaan**

KUVIO 17. Yleisesti ottaen, onko Suomi mielestäsi menossa oikeaan vai väärään suuntaan? (puoluekannan mukaan, %)

Elokuun aineisto

Puoluekannan mukainen tarkastelu osoittaa, että kokoomuksen kannattajat eroavat muiden puolueiden kannattajista (kuvio 17). Kokoomuksen kannattajista selvä enemmistö (66 %) on sitä mieltä, että Suomi on menossa oikeaan suuntaan. Perussuomalaisten, keskustan ja RKP:n kannattajia kysymys jakaa selvästi enemmän. Muiden puolueiden kannattajien enemmistö ajattelee Suomen olevan menossa väärään suuntaan. Eniten niitä, joiden mielestä Suomi on menossa väärään suuntaan, on SDP:n (63 %), vihreiden (67 %) ja vasemmistoliiton (79 %) kannattajissa.

Tulokset liittyvät hallitus–oppositioasetelmaan. Kokoomuksen kannattajia miellyttää puolueen asema pääministeripuolueena ja hallituksen uusi linja.

Perussuomalaisten kannattajat ovat jakautuneempia, mutta puolueen kannattajissa on kuitenkin toiseksi eniten niitä, jotka näkevät Suomen menevän oikeaan suuntaan. Tämä on jossain määrin poikkeuksellista, sillä aiemmissa tutkimuksissa puolueen kannattajat ovat erottuneet selvästi muista poliittikkakriittisyydellään (ks. esim. Westinen, Pitkänen & Kestilä-Kekkonen 2020; Pitkänen & Westinen 2018).

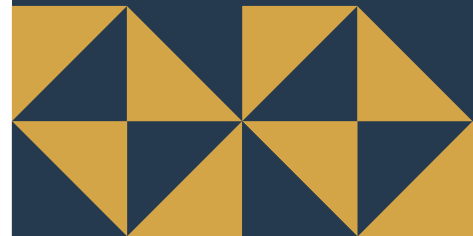
Asema hallituksessa ja sen ohjelman rakentamisessa näkyvät. Hallituspuolueista RKP:n ja KD:n kannattajat asennoituvat hieman useammin kielteisesti Suomen suuntaan.

Myös oppositiopuolueiden kannattajien välillä on eroja. Keskustan kannattajien näkemykset jakaantuvat: noin kolmannes katsoo Suomen olevan menossa oikeaan suuntaa, kolmannes ei osaa sanoa ja kolmanneksen mielestä olemme menossa väärään suuntaan. Vasemmistopuolueiden ja vihreiden kannattajat ovat selvästi kriittisempiä: yli kaksi kolmesta katsoo Suomen olevan menossa väärään suuntaan.

Tulosta selittää todennäköisesti se, että keskustan kannattajilla on muiden oppositiopuolueiden kannattajia enemmän ymmärrystä hallituksen talous- ja työllisyystavoitteille ja keinoille, joilla niihin päästään. SDP:n, vasemmistoliiton ja vihreiden kannattajille sekä hallituksen kokoonpano että linja ovat epämieluisia.

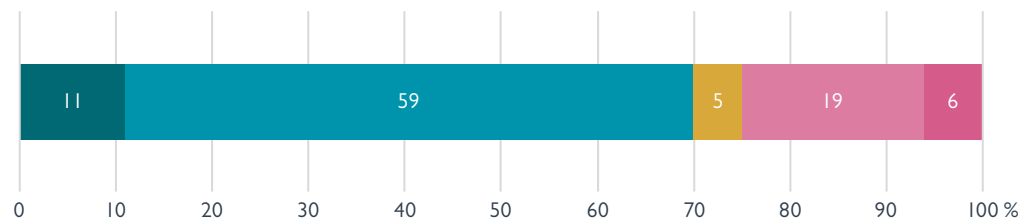
Vaikka kansalaisten näkemykset Suomen suunnasta eivät pelkisty ainoastaan hallitus–oppositioasetelmaan, tulokset viittaavat siihen, että poliittisella asetelmalla on vaikutusta arvioihin.

Hallitus–oppositioasetelma heijastuu näkemyksiin Suomen suunnasta

Yhteiskuntaan luotetaan yhä

KUVIO 18. Luotan suomalaisen yhteiskunnan kykyyn selättää vaikeudet (%).

■ Täysin samaa mieltä ■ Jokseenkin samaa mieltä ■ En osaa sanoa
■ Jokseenkin eri mieltä ■ Täysin eri mieltä

Huhtikuun aineisto

Huolista ja ongelmista huolimatta suuri enemmistö suomalaisista katsoo edelleen luottavaisesti yhteiskuntaan (**kuvio 18**). Vaikka enemmistö kokee Suomen olevan nyt menossa väärään suuntaan, yleinen luottamus yhteiskunnan kykyyn selättää vaikeudet on vahva.

Sukupuolten väliset erot ovat vähäisiä, mutta iällä on vaikutusta. Nuoremmat ikäluokat ovat väittämän kanssa täysin tai jokseenkin samaa mieltä selvästi harvemmin kuin vanhemmat ikäluokat. 18–44-vuotiaista väittämän kanssa samaa mieltä on vajaa kaksi kolmesta, 45–54-vuotiaista 69 prosenttia, 55–64-vuotiaista 77 prosenttia ja yli 65-vuotiaista 87 prosenttia.

Tämän tuloksen perusteella jakolinja myös luottamuksessa vaikuttaa kulkevan suunnilleen 40–50-ikävuoden välillä. Vastaava ikäryhmien välinen ero oli havaittavissa myös siinä, kuinka tunteet kuumenevat poliittisesta keskustelusta (ks. s. 48). Vanhemmat sukupolvet vaikuttavat suhtautuvan yhteiskunnalliseen tilanteeseen ylipäättään tynemmin kuin nuoremmat sukupolvet.

Kenties nuorempien ikäryhmien edustajat ovat ajatelleet vanhempia useammin globaaleja haasteita, kuten ilmastokriisiä ja ympäristöongelmia, joiden ratkaisijoina valtiot ovat usein hitaita. Paikallaan on

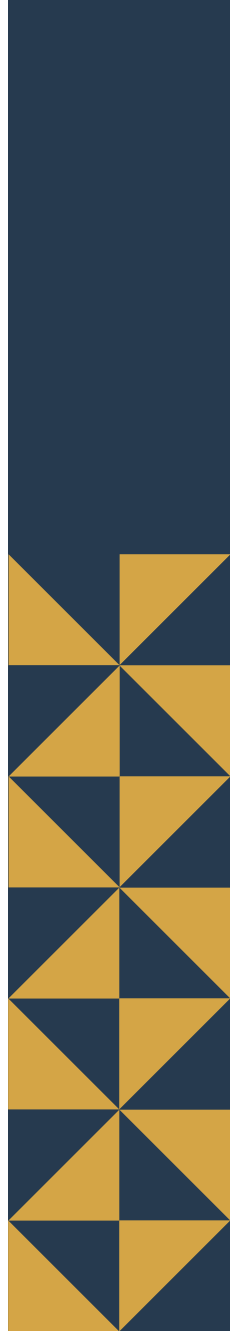
Vanhimmat ikäryhmät ovat luottavaisimpia

myös kysyä, onko vanhempien ikäryhmien suhtautumisessa mukana välinpitämättömyyttä.

Iän ohella myös ammattiasema ja koulutus vaikuttavat jossain määrin luottamukseen. Keskimääräistä useammin väittämän kanssa samaa mieltä ovat toimihenkilöt ja asiantuntijat sekä korkeasti koulutetut. Aiemmissa luottamustutkimuksissa sosioekonominen aseman vaikutus on arvioitu luottamuseroja selittävänä tekijänä vähäiseksi (Bäck, Kestilä-Kekkonen & Söderlund 2016), eivätkä erot tässäkään kyselyssä ole kovin suuria.

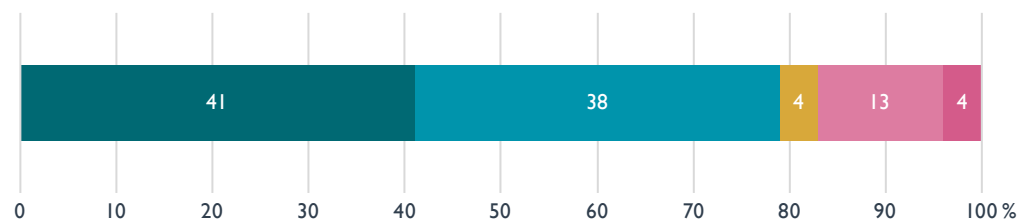
Puoluekannatuksen mukaisessa tarkastelussa keskimääräistä harvemmin väittämän kanssa samaa mieltä ovat vasemmistoliiton (59 %) ja perussuomalaisten (63 %) kannattajat.

”Yleisesti suomalaiset ihmiset ovat rehellisiä, tunnollisia ja aitoja ihmisiä. Se on yksi tärkeimmistä syistä (luonnon ohella) miksi pidän Suomesta.” – Kyselyn avovastaus

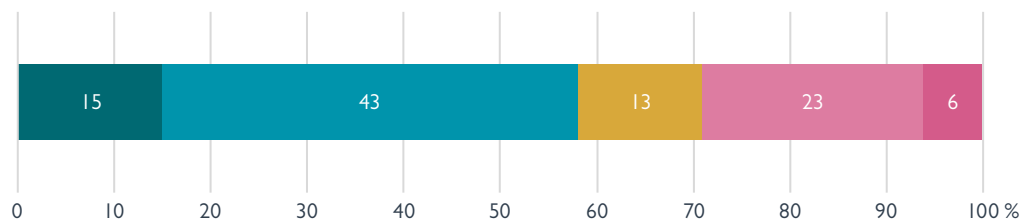

**Auktoriteeteille
on kysyntää
– suomalaiset
kaipaavat
johtajuutta**

KUVIO 19. Suomi tarvitsee vahvan johtajan, joka laittaa maan asiat kuntoon (%).

KUVIO 20. Yritysjohtajien pitäisi ottaa nykyistä enemmän kantaa yhteiskunnallisiin kysymyksiin julkisuudessa (%).

■ Täysin samaa mieltä ■ Jokseenkin samaa mieltä ■ En osaa sanoa
■ Jokseenkin eri mieltä ■ Täysin eri mieltä

Elokuun aineisto

Kuvioissa 19 ja 20 on väittämiä, jotka mittaavat vastaajien suhtautumista yhteiskunnallisiin auktoriteetteihin. Tulokset osoittavat, että monien mielestä asioiden kuntoon laittaminen edellyttää, että Suomessa on vahva poliittinen johtaja. Moni suomalainen kaipaa myös yritysjohtajien aktiivisempaa osallistumista yhteiskunnalliseen keskusteluun.

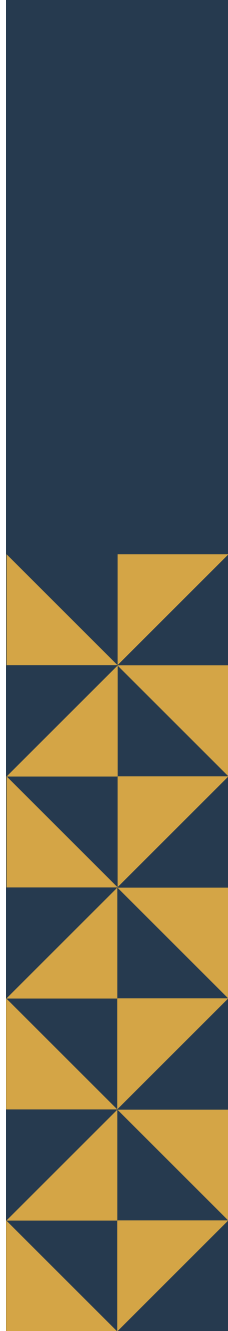
Taustamuuttujien tarkastelu osoittaa, että naiset (81 %) ja miehet (75 %) ajattelevat melko samoin vahvasta johtajuudesta, mutta väittämän kanssa täysin samaa mieltä ovat useammin naiset (46 %) kuin miehet (35 %). Ikäryhmien vertailu puolestaan osoittaa, että vahvaa johtajaa kaipaavat muita harvemmin nuoret, 18–24-vuotiaat (66 %). Yli 45-vuotiaista väittämän kanssa samaa mieltä on yli 80 prosenttia. Koulutustaustan perusteella vahvaa johtajaa toivovat keskimääräistä useammin ammatillisen koulutuksen (85 %) tai peruskoulun (86 %) käyneet.

Puoluetarkastelussa muista erottuvat vihreiden (59 %) ja vasemmistoliiton (63 %) kannattajat. He ovat väittämän kanssa samaa mieltä selvästi keskimääräistä harvemmin. Kokoomuksen, perussuomalaisten, keskustan, RKP:n ja kristillisdemokraattien kannattajista väittämään yhtyy yli 80 prosenttia ja SDP:n kannattajista yli 70 prosenttia.

Yli 45-vuotiaista yli 80 prosentilla on vahvan johtajan kaipuuta

Yritysjohtajien yhteiskunnalliseen rooliin liittyvässä väittämässä sukupuolten ja ikäryhmien väliset erot ovat vähäisiä. Puoluekannan mukaisessa tarkastelussa muista erottuvat vihreiden (52 %) ja vasemmistoliiton (56 %) kannattajat. Heistä väittämän kanssa samaa mieltä on reilu puolet. Muiden puolueiden kannattajista väittämän kanssa samaa mieltä on selvästi yli 60 prosenttia.

Kansallisissa, neljän vuoden välein toteutettavissa eduskuntavaalitutkimuksissa johtajuudesta on kysytty hieman erilaisella väittämällä: ”Maamme kaipaa vahvoja johtajia, jotka kykenevät palauttamaan yhteiskuntaan kurin ja järjestyksen.” Myös tämän auktoriteettiä mittaavan väittämän kanssa samaa mieltä on ollut enemmistö suomalaisista. (Grönlund & Wass 2015; Grönlund & Borg 2019.) Nyt, kun väittämässä ei ole mainittu kuria ja järjestystä, siihen yhtyy entistäkin suurempi osuus suomalaisista, lähes 80 prosenttia.

Yritysjohtajilta toivotaan aktiivisempaa yhteiskunnallista otetta

Suomalaisilla on siis kyselyhetken tilannetekijöistä riippumatta voimakasta vahvan johtajan kaipuuta. Sekä naiset että miehet ja eri ikäryhmät kaipaavat vahvaa johtajuutta. Yli 45-vuotiaista jopa yli 80 prosenttia ajattelee näin. Lukema on korkea maassa, jossa parlamentaarista demokratiaa on korostettu vuosikymmeniä, ja useista puolueista muodostuvilla koalitionhallituksilla on pitkät perinteet. Valtaa ja arvovaltaa on jakautunut useille henkilöille poliittisen järjestelmän puitteissa.

Mahdollista on, että lähestyvät presidentinvaalit ja vakava kansainvälinen tilanne vaikuttavat kansa-

laisten ajatteluun ja lisäävät johtajuuteen kohdistuvia odotuksia ja toiveita. Sanna Marinin henkilökohtainen suosio pääministerikaudellaan sekä presidentti Sauli Niinistön eri suunnilta tullut korkea kannatus ovat osoituksia siitä, että johtajuus henkilöityy ja johtajia arvostetaan (ja kritisoidaan). Presidentinvaalien korkea äänestysaktiivisuus kertoo paitsi vaaliasetelman selkeydestä myös siitä, että tehtävää pidetään tärkeänä: suomalaisilla on halua osallistua poliittisen johtajan valintaan suoralla vaalilla.

Myös yritysjohtajilta aktiivisempaa yhteiskunnallista otetta kaipaavia suomalaisia on paljon – enemmistö suomalaisista toivoo heidän osallistuvan julkiseen keskusteluun nykyistä enemmän. Yritykset ovat viime vuosina korostaneet ympäristö- ja yhteiskuntavastuutaan, mutta yritysjohtajien monipuoliset, punnitut julkiset puheenvuorot ovat harvinaisia. Muutamat yritysjohtajat ovat ottaneet näkyvästi kantaa yhteiskunnallisiin kysymyksiin, kuten ilmastokriisiin, nuorten ongelmiin ja rasismiin. Tulosten perusteella tilausta yritysjohtajien ulostuloille on enemmän.

Mihin pitäisi havahtua?

1. Peräkkäiset kriisit rokottavat heikoimpia ihmisiä

Hyvien asioiden kasaantuminen näkyy monessa kohdassa läpi kyselyn. Hyvässä sosioekonomisessa asemassa olevat kokevat yhteiskunnan reiluksi muita useammin ja arvioivat myönteisesti voimavarojaan – kriisien jäljet ovat hallittavissa. Vastaavasti huonossa sosioekonomisessa asemassa olevat näkevät tilanteensa vaikeana. Kun suomalaiset pärjäävät keskimäärin hyvin ja hyväosaiset vahvistavat asemaansa myös murrosaikana, tämä antaa mahdollisuuden kääntää katseen pois niistä väestöryhmistä, joilla menee entistä huonommin tai joiden tulevaisuudennäkymää sävyttävät voimattomuus ja toivottomuus. Vanhenevan yhteiskunnan ja pienen kansantalouden kannalta on iso ongelma, että satojen tuhansien ihmisten potentiaalia jää käyttämättä.

2. Suomalaisia kiinnostaisi kuulla yritysjohdajien näkemyksiä

Suomalaiset kaipaavat vahvaa poliittista johtajuutta ja toivovat myös yritysjohdajien osallistuvan aktiivisemmin yhteiskunnalliseen keskusteluun. Nimekkäiden henkilöiden punnitut puheenvuorot ja valmius keskustella tukisivat sitä, että puheenaiheiden tulvasta erottuisivat asiat, jotka ovat ensisijaisen tärkeitä Suomelle. Näkyvä, kantaaottava johtajuus voi olla vuorovaikutteista ja istua suomalaiseen demokratiaan. Se voi vahvistaa kansallista yhteen-

kuuluvuutta, jonka merkitys korostuu kansainvälisten uhkien aikana. Parhaimmillaan johtajien aktiivisuus voi nostaa julkisen keskustelun tasoa ja vahvistaa myös johtajien ymmärrystä yhteiskunnan tilasta ja ihmisten erilaisista todellisuuksista. Yritysjohdajien isompi rooli julkisessa keskustelussa voi käytännössä tarkoittaa, että näkemyksiään esittävät lähinnä tehtäviin perinteisesti valikoituvat miehet, jolloin diversiteetti jää kapeaksi. Kyselyn tulos on silti rohkaiseva uusille keskustelijoille ja näkökulmille.

3. Yhteiskuntaan luotetaan, mutta millainen on pohjavire isojen murrosten edellä?

Selvä enemmistö (70%) suomalaisista luottaa yhteiskunnan kykyyn ratkoa ongelmia. Enemmistö arvioi myös henkilökohtaiset voimavaransa hyväksi. Kun Suomella on edessä moniin isoihin murroksiin sopeutuminen – elämä maapallolla ei ole helpottumassa – on kysyttävä: riittävätkö tällaiset lukemat turvaamaan maamme kestokyvyn? Kannattaa miettiä myös, millaista viestiä lähettävät ne sadat tuhannet suomalaisnaiset, jotka kokevat yhteiskunnan epäreiluksi. Mitä ajattelevat yhteiskunnan reunalla elävät ihmiset, joita kyselyt eivät tavoita? Suomi on vahva ja hyväksi todettu yhteiskunta, joka pärjää kansainvälisissä vertailuissa. Sellaisena se pysyy, jos eri alojen vastuulliset päättäjät ymmärtävät pysähtyä tiedon äärelle silloin, kun kyse on vasta oireista, ei ongelmista.

Lähteet

Bäck, Maria, Kestilä-Kekkonen, Elina & Söderlund, Peter (2016). ”Suomalaisten poliittinen luottamus ja siihen vaikuttavat tekijät”. Teoksessa Grönlund, Kimmo & Wass, Hanna (toim.), *Poliittisen osallistumisen eriytyminen – Eduskuntavaalitutkimus 2015*, 379–297. Helsinki: Oikeusministeriö.

EIGE (2018). *Study and work in the EU: set apart by gender. Review of the implementation of the Beijing Platform for Action in the EU Member States*. European Institute for Gender Equality. Noudettu osoitteesta: https://eige.europa.eu/sites/default/files/documents/20173992_kina26893enn_pdf.pdf

Elinkeinoelämän valtuuskunta (2023). *EVAn arvo- ja asennetutkimusten tietokanta*. Noudettu osoitteesta: <https://arvopankki.eva.fi/>, luettu 18.10.2023.

Eronen, Eija, Niskanen, Vilma, Veijola, Roosa & Simonen, Jenni (2022). ”Sä teet tän elämän itelles” *Alle 30-vuotiaiden nuorten aikuisten näkemyksiä hyvästä elämästä. Nuorten hyvä elämä -tutkimushankkeen loppuraportti*. E2 Tutkimus. Noudettu osoitteesta: <https://www.e2.fi/media/julkaisut-ja-alustukset/sukupolvien-huolet-ja-voimat/nuorten-hyva-elama/raportti-nuorten-hyva-elama-hanke-e2-tutkimus-isbn.pdf>

Euroopan parlamentti (2023). *EU:n tekoälysäädös on ensimmäinen laatuaan*. Euroopan parlamentti. Noudettu osoitteesta: <https://www.europarl.europa.eu/news/fi/headlines/society/20230601S-TO93804/eu-n-tekoalyasaados-on-ensimmainen-laatuuan>, luettu 18.10.2023.

E2 Tutkimus & Suomen Kulttuurirahasto (2018). *Suomalaisten identiteetit, arvot ja asenteet 2017–2018* [sähköinen tietoaaineisto]. Versio 1.0 (2021-05-31). Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja]. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD3447>

Grönlund, Kimmo (Åbo Akademi) & Kestilä-Kekkonen, Elina (Tampereen yliopisto): *Eduskuntavaalitutkimus 2015* [sähköinen tietoaaineisto]. Versio 4.0 (2021-09-14). Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja]. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD3067>

Grönlund, Kimmo (Åbo Akademi) & Borg, Sami (Tampereen yliopisto): *Eduskuntavaalitutkimus 2019* [sähköinen tietoaaineisto]. Versio 2.0 (2021-09-15). Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja]. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD3467>

Gyllenberg, David, Bastola Kalpana, Wan Mohd Yunus, Wan Mohd Azam, Mishina, Kaisa, Liukko, Emmi, Kääriälä, Antti & Sourander, Andre (2023). ”Comparison of new psychiatric diagnoses among Finnish children and adolescents before and during the COVID-19 pandemic: A nationwide register-based study”. *PLoS Med* 20(2): e1004072. <https://doi.org/10.1371/journal.pmed.1004072>

Haapakangas, Kimmo & Kaakinen, Markus (2023). "Mitä tuoreimmat tilastot kertovat nuorten väkivaltarikollisuudesta?". *Tilastokeskus*, 9.6.2023. Noudettu osoitteesta: <https://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2023/mita-tuoreimmat-tilastot-kertovat-nuorten-vakivaltarikollisuudesta/>, luettu 19.9.2023

Kela (2023). *Sairauspäivärahojen saajat ja maksetut etuudet 2022*. Noudettu osoitteesta: <https://tietotarjotin.fi/tilastodata/2051231/tilastotietokanta-kelasto>, luettu 18.10.2023.

Lehtonen, Tommi, Niemi, Mari K., Perälä, Annu, Pitkänen, Ville & Westinen, Jussi (2020). *Ilmassa ristivetoa*. E2 Tutkimus ja Vaasan yliopisto. Noudettu osoitteesta: <https://www.e2.fi/media/julkaisut-ja-alustukset/ilmassa-ristivetoa/ilmassa-ristivetoa-loppuraportti.pdf>

Melin, Harri & Saari, Tiina (2021). "Suorittavan työn rasittavuus, toisteisuus ja työntekijöiden mahdollisuudet vaikuttaa työhönsä". Teoksessa Räisänen, Heikki (toim.), *Työpoliittinen aikakauskirja*, 27–37. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.

Pitkänen, Ville & Westinen, Jussi (2018). *Samat huolet, eri näkökulmat – Tutkimus suomalaisten asenteista ja identiteeteistä*. E2 Tutkimus. Noudettu osoitteesta: https://www.e2.fi/media/julkaisut-ja-alustukset/identiteetti-tutkimus/samat_huolet_eri_nakokulmat.pdf

Robichaud, Melisa, Dugas, Michel J. & Conway, Michael (2003). "Gender differences in worry and associated cognitive-behavioral variables", *Journal of Anxiety Disorders*, 17(5): 501-516. [https://doi.org/10.1016/S0887-6185\(02\)00237-2](https://doi.org/10.1016/S0887-6185(02)00237-2)

Saad, Lydia & Lyons, Linda (2005). "Are Women Hardwired for Worry? Cultural roles, income may offer explanation". *Gallup*. Noudettu osoitteesta: <https://news.gallup.com/poll/16219/women-hardwired-worry.aspx>.

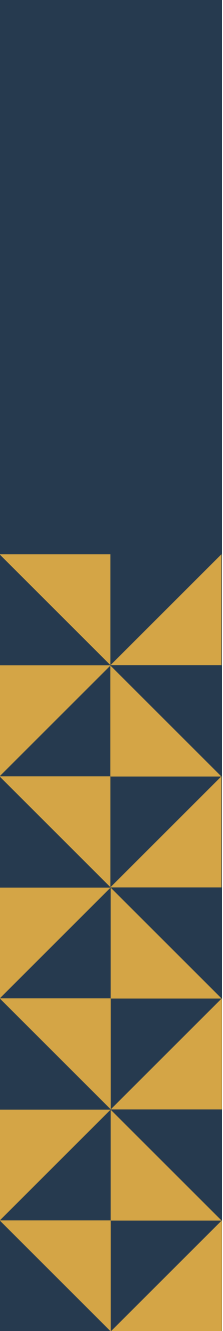
Simonen, Jenni, Heikkilä, Aino & Westinen, Jussi (2021). *Työn sukupolvet – Tutkimus nuorten ja keski-ikäisten työelämänäkemyksistä*. E2 Tutkimus. Noudettu osoitteesta: <https://www.e2.fi/media/julkaisut-ja-alustukset/sukupolvien-huolet-ja-voimat/tyon-sukupolvet/tyon-sukupolvet-raportti-final-12.4.2021.pdf>

Simonen, Jenni, Westinen, Jussi, Pitkänen, Ville & Heikkilä, Aino (2021). *Luottamusta ilmassa, mutta kuinka paljon? Tutkimus eri sukupolvien luottamuksesta yhteiskunnan instituutioihin*. E2 Tutkimus. Noudettu osoitteesta: <https://www.e2.fi/media/julkaisut-ja-alustukset/sukupolvien-huolet-ja-voimat/luottamusta-ilmassa/luottamusta-ilmassa-raportti-final-24.9.-1.pdf>

Talouselämä (2023). "Esimakua purkutalkoista: Joka kolmas kunnan omistama sote-kiinteistö jäämässä tyhjilleen". 9.10.2023. Noudettu osoitteesta: <https://www.talouselama.fi/uutiset/esimakua-purkutalkoista-joka-kolmas-kunnan-omistama-sote-kiinteisto-ja-aa-massa-tyhjiilleen/d36ee6ea-624f-43c2-a7ff-0131eb0c38ab>, luettu 18.10.2023.

THL (2023). *Ammattilojen sukupuolen mukainen segregaatio*. Noudettu osoitteesta: <https://thl.fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/tasa-arvon-tila/tyo-ja-toimeentulo/ammattilojen-sukupuolen-mukainen-segregaatio>, luettu 19.10.2023.

Valtavaara, Marjo (2023). "Nuorten rikostilastoista paljastuu vaarallinen hälytysmerkki – Lapsiasiavaltuutettu kääntää katseen äiteihin". *Helsingin Sanomat*, 10.10.2023. Noudettu osoitteesta: <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000009899577.html>, luettu 18.10.2023.

van der Vegt, Isabelle & Kleinberg, Bennet (2020). "Women Worry About Family, Men About the Economy: Gender Differences in Emotional Responses to COVID-19". Teoksessa Aref, Samin, Bontcheva, Kalina, Braghieri, Marco, Dignum, Frank, Giannotti, Fosca, Grisolia, Francesco & Pedreschi, Dino (toim.), *Social Informatics: Proceedings 12th International Conference on Social Informatics, SocInfo* (Vol. 12467, 397-409). (Lecture Notes in Computer Science (including subseries Lecture Notes in Artificial Intelligence and Lecture Notes in Bioinformatics); Vol. 12467 LNCS). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-030-60975-7_29

Westinen, Jussi, Pitkänen, Ville & Kestilä-Kekkonen, Elina (2020). "Perussuomalaisten äänestäjäkunnan muutos 2011–2019". Teoksessa Borg, Sami, Kestilä-Kekkonen, Elina & Wass, Hanna (toim.), *Politiikan ilmastonmuutos – Eduskuntavaalitutkimus 2019*, 308–331. Helsinki: Oikeusministeriö. Noudettu osoitteesta: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162429/OM_2020_05_SO.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Ylitalo, Marko (2009). "Nuorten kotitalouksien asema kulutuksessa". *Tilastokeskus*. Noudettu osoitteesta: https://www.stat.fi/artikkelit/2009/art_2009-03-16_003.html?s=0, luettu 18.10.2023.

E2 TUTKIMUS PALVELEE MONITIETEISELLÄ TIEDOLLA

Autamme ennakoimaan ihmisten käyttäytymistä ja poimimaan yhteiskunnasta signaalit, jotka päättäjien kannattaa huomata.

Vastamme asiakkaan tiedontarpeeseen. Meiltä saat:

- Alustukset muun muassa tämän katsauksen teemoista
- Laadulliset tutkimukset (mm. yksilö- ja ryhmähaastattelut, etnografiat)
- Kyselytutkimukset (mm. mielipiteet, imagot, arvot ja asenteet)
- Sidosryhmätutkimukset
- Evaluointitutkimukset (mm. hankkeiden ja vaikuttamistyön arvioinnit)
- Tilaajan oman datan analysointi ja tulkinnat, mikä tiedossa on merkittävää

www.e2.fi

